

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE AMBTSHALVE TOEPASSING VAN VREEMD RECHT EN VAN CASSATIECONTROLE OP DIE TOEPASSING

1. In de eerst verschenen noot onder het cassatiearrest van 9 oktober 1980¹ spreekt Vander Elst over een nieuwe pijler ter ondersteuning van een werkelijk «internationaal» privaatrecht. Het arrest van 9 oktober 1980 is inderdaad een mijlpaal. De belangrijkheid ervan zal langzaam maar zeker tot iedereen doordringen. Onze rechters zullen niet zelden op een pijnlijke wijze ermee geconfronteerd worden.

Het arrest beslist 1) dat de rechters verplicht zijn ambtshalve het toepasselijke vreemde recht te kennen en op te zoeken, en

2) dat het Hof van Cassatie toezicht houdt op de correcte toepassing van het recht, zoals het in een vreemd land leeft.

De eerste principebeslissing omvat diverse stelregels, de tweede, niet zo nieuw, moet nu begrepen worden in de context waarin het arrest van 9 oktober 1980 ze plaatst.

We detailleren een en ander, met verwijzing naar de conclusie van adv.-gen. Krings bij het arrest (zie *J.T.*, 1981, 70-74). Die conclusie is zo raak en zo helder dat we onvermijdelijk, bij de poging om de uitspraak van het Hof bevattelijk te maken, soms tot een parafrasering zullen komen.

a. *De ambtshalve toepassing van het buitenlands recht*

2. De conceptie van adv.-gen. Krings met betrekking tot de rechterlijke functie in relatie tot het vreemde recht, is dezelfde als die van proc.-gen. Dumon².

Om te beginnen moeten de rechters hun eigen internationaal privaatrecht kennen: het internationaal privaatrecht is ook Belgisch recht. Dat recht moet alleszins

ambtshalve toegepast worden, zodra het buitenlands element in de rechtsverhouding door de rechter gekend is en zolang de partijen geen afstand doen van de toepassing van vreemd recht. Interessant zijn hier de door adv.-gen. Krings gegeven toelichtingen:

1^o De openbare orde van het forum kan de beschikingsvrijheid van de partijen over de collisieregels inperken (terloops: de uitsluitende aandacht voor de openbare orde van het land van de rechter — blz. 71 — is heerlijk ouderwets).

2^o De partijen mogen expliciet en zelfs impliciet de verwijzingsregels laten vallen.

3. In de veronderstelling dat vreemd recht wordt aangewezen, wordt nu de volgende stap gezet: onze rechters moeten de rechtsnormen aanbrengen die op de voor hen gebrachte feiten (beperkt tot de opgeworpen rechtsvragen) van toepassing zijn. Zij moeten daartoe zelfs, zonodig ambtshalve, de aangevoerde middelen aanvullen. *Iura novit curia*; *da mihi factum, dabo tibi ius*. Precies vanuit die opdracht moeten zij ook ambtshalve het vreemde recht toepassen.

Adv.-gen. Krings schrijft, dat die laatste stap noodzakelijkerwijs voortvloeit uit de eerste, nl. de plicht om de eigen verwijzingsregels toe te passen. De rechter mag niet halverwege ophouden, of hij komt tot een contradictie³.

Of dat een logica is, waarmee iedereen kan worden overtuigd, betwijfelen we. Maar het is hoe dan ook een sterk pleidooi om het internationaal privaatrecht naar waarde te schatten.

Hier worden de bestaande twijfels en nuances van de tafel geveegd. Tussen het eigen internationaal privaatrecht en het vreemd recht bestaat geen onderscheid. Ons rechtssysteem wil vreemde normen zien toepassen. Zoals

¹ *J.T.*, 1981, 75.

² F. DUMON, *Over de Rechtsstaat*, Brussel, 1979, openingsrede, nrs. 21-22.

³ Zie de aangehaalde conclusie: *J.T.*, 1981, 71 en 72.

art. 1134 B.W. naar de overeenkomst tussen partijen verwijst «als wet», zo schijnen de buitenlandse regels door de tussenschakel van de conflictenregels in onze «wet» te worden ondergebracht.

Velen zouden op dit punt net iets voorzichtiger gebleven zijn⁴. Tot eind 1980 was de toedracht nog zo, dat de partijen zich moesten inspannen om de rechters te helpen bij het opzoeken van buitenlands recht⁵.

Proc.-gen. Dumon liet, wat dat betreft, in zijn openingsrede van 1979 (gecit.) al een belangrijke kentering vermoeden. Vrij gedurfd opteerde hij voor een algemene verplichting voor onze rechters, om het toepasselijke vreemde recht zelf op te zoeken. Hij vertrouwde erop, dat de hulpmiddelen die heden ten dage beschikbaar zijn, een en ander praktisch uitvoerbaar maken. Het Hof heeft nu het openbaar ministerie gevolgd.

In het concrete geschil wordt een arrest vernietigd dat een onjuiste toepassing van Frans recht had gemaakt, niettegenstaande de eiseres duidelijk tot in hoger beroep dezelfde (verkeerde) interpretatie van het Franse recht had gehuldigd.

Nu wordt beklemtoond, dat het aanvoeren van het vreemd recht niet onder de regels van de bewijslast valt. De partijen moeten helemaal niet meer helpen — ze mogen wel behulpzaam zijn.

Het resultaat daarvan is, dat weigering tot medewerking niet mag worden gesanctioneerd door een afwijzing van de eis of door een miskenning van het verweer. Bovendien staat nu tegen de onwil of de onkunde van de rechters een voorziening in cassatie ter beschikking.

De regel van de gedingvoering op tegenspraak moet wel nageleefd worden⁶. Het risico bestaat inderdaad, dat de partijen verrast worden en dat de procesgang voor hen daardoor verstoord geraakt⁷. Het Hof wil, dat de partijen op de hoogte worden gebracht van het plan om vreemd recht aan te wenden. En zo kunnen de partijen concluderen, zonedig na heropening van het debat en kan de rechter wellicht toch bijstand krijgen.

4. Laten we maar vooraf duidelijk stellen, dat het arrest van 9 oktober 1980 een belangrijke stap zet in de richting van de verdere uitbouw van een internationale gemeenschap.

Toch maken we ons zorgen. De aan de rechters opge-

legde taak moet menselijk blijven⁸. De droom der internationalisten moet geleidelijk gerealiseerd worden. Tegen de verplichting om vreemd recht te raadplegen wegen praktische bezwaren op. De premissen zijn anders dan voor het toepassen van de eigen conflictenregels.

Een kwaliteitsvolle en verantwoorde rechtspraak steunt o.m. op scholing, op organisatie en op logistieke ondersteuning. En bovendien hebben onze rechters ons recht in pacht omdat zij daarin lacunes kunnen aanvullen⁹. Het vreemde recht moet liefst goed toegepast worden. En het belang van een goede rechtstoepassing mag niet door een koor van naïef internationalisme overstemd worden, werd in Nederland opgemerkt¹⁰.

Men mag vrezen dat het aantrekkelijke beginsel dat door het Hof nu wordt voorgesteld, in de praktijk zal uitgehold worden, wanneer niet wordt voorzien in de vereiste organisatie tot bijstand (praktisch en doctrinaal) aan de rechterlijke macht. Men moet in elk geval voorkomen dat er een reactie tegen het beginselarrest ontstaat, met als gevolg een veelvuldiger gebruik van vluchtmechanismen, weg van de toepassing van vreemd recht. En verder moet men er in de nabije toekomst voor waken, dat verschuivingen naar «lex-foi»-oplossingen of andere nationale en territoriale reflexen in het collisierecht niet gesterkt worden door de logistieke ontredde en door de angst van onze rechters voor het buitenlands recht. Extreem scepticisme over de mogelijkheid van de toepassing van vreemd recht voert tot twijfels over het bestaansrecht van het internationaal privaatrecht zelf — dat is bekend.

In de Bondsrepubliek Duitsland, in Italië, in Japan, in Nederland (zo wenst men het) en wellicht ook in Denemarken worden de rechters verplicht ex officio vreemd recht op te zoeken. In het Europees Oostblok en in de Sovjetunie wordt van de rechters hetzelfde geëist. In verband met die verplichting tot opzoeken zegt Kegel dat men beter de aanval blaast dan de terugtocht. Ook zijn gevoelens zijn echter gemengd, want hij verklaart: «De rechters moeten over de gepaste hulpmiddelen beschikken»¹¹.

Over de informatiekanaal van de Belgische rechters, verder meer.

b. De bronnen van het buitenlands recht

5. Algemeen wordt aanvaard, dat onze rechters het vreemd recht moeten toepassen, zoals het in het land van oorsprong leeft. Dat betekent dat niet uitsluitend de formele wet moet worden nageslagen maar ook alle geldige bronnen van recht¹².

Meestal moet de aanvaarde interpretatie van de teksten worden opgezocht. De buitenlandse rechtsboeken bewijzen daar een grote dienst. Voor vele landen moet in sterke mate de rechtspraak worden gevolgd (b.v. de common law). En zelfs voor gecodificeerde wettenstelsels is het

dat het maar in de Parijse meidagen van 1968 was, dat de leuze gold: «Soyons raisonnables; demandons l'impossible.».

⁹ F. RIGAUX, *o.c.*, 315.

¹⁰ De auteur was R. KOTTING, «Buitenlands recht: opgave of opgeven» in *Hoe vreemd is buitenlands recht*, gecit. 85.

¹¹ G. KEGEL, *Internationales Privatrecht*, München, 1977, 230. Voor rechtsvergelijkende gegevens, zie I. ZAJTAY, *o.c.*, 10 e.v..

¹² Zie eveneens Cass., 27 oktober 1960, *Pass.*, 1961, I, 210, en

⁴ Zie F. RIGAUX, *Traité de droit international privé*, Brussel, 1977, I, 315 — maar zie ook blz. 317.

⁵ L. DE GRUYSE, *De toepassing van het buitenlands recht door de nationale rechter*, Antwerpen, 1966, 31; J. RUTSAERT, «De uitbreiding van de cassatiecontrole tot de toepassing en de interpretatie van de vreemde wet», *R.W.*, 1967-68, 1417-1431.

⁶ Zie ook F. RIGAUX, *o.c.*, I, 313.

⁷ I. ZAJTAY, «The application of foreign law», vol. III, hoofdstuk 14 van de *Int. Encycl. Comp. Law*, Tübingen, 1972, 9. De behoefte aan rechtspleging op tegenspraak wordt sterk beklemtoond door o.a. H.U. JESSURUN D'OLIVEIRA, «Verdraaiing van vreemd recht», en «De Europese overeenkomst nopens het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht en art. 48Rv.», beide in *Hoe vreemd is buitenlands recht? Opstellen over de positie van buitenlands recht in het burgerlijk proces*, Deventer, 1979, resp. 54-55 en 106-107.

⁸ Th. M. DE BOER, «Buitenlands recht onder de loupe», in *Hoe vreemd is buitenlands recht*, gecit., 19; er wordt aan herinnerd

door de rechters toegepast recht soms belangrijker dan de letter van de wet. Daarvan biedt Cass. 9 oktober 1980 een sprekend voorbeeld.

Hier heeft men zich afgevraagd, of de vreemde rechtspraak alleen onze rechters kan binden. In het intern recht kennen we immers die gebondenheid niet — er is bij ons geen «stare decisis».

Het probleem mag echter niet overtrokken worden: de taak van de rechter verschilt al naargelang het gaat over het wegen van interne dan wel een buitenlandse rechtspraak. De Duitse Argentijn Goldschmidt heeft gezegd, dat de rechter in het eerste geval een architect is en in het tweede geval een fotograaf. Die beelden illustreren vrij goed de actieve of scheppende deelname in de rechtsvinding enerzijds en de passieve of toeschouwende functie anderzijds.

6. Zelfs in die bijzondere gevallen waar een zelfde wettekst een andere interpretatie kreeg, moet de rechter de wet toepassen zoals ze in het aangewezen land geldt. Dat is het geval met de afzonderlijke evoluties in België en Frankrijk, rond o.m. de artikelen 970, 1384 en 1645 B.W. — artikelen waarover in de hier aangeduide zin al uitspraak is gedaan.

In acht genomen de verschillende functies van de rechter, met betrekking tot de toepassing van het eigen of van het vreemd recht, is het dus aanvaardbaar, dat in de twee omstandigheden dezelfde tekst door hem anders wordt geïnterpreteerd en toegepast.

Mocht nu het buitenlandse recht helemaal niet vaststaan op een vraagpunt, dan moet de Belgische rechter weer een beperkte interpretatieve rol vervullen. Hij moet aan de meest plausibele oplossing refereren in acht nemende alle in het vreemde land gebruikelijke interpretatietechnieken. Zonodig moeten onze rechters op het vreemd recht voortbouwen door logische argumentatie of b.v. met de steun van het rechtssysteem waaraan het toepasselijke nationale recht kon zijn ontleend¹³.

Indien het vooraangaande niet tot resultaten leidt, moet het Belgisch recht, als algemeen subsidiaire bron van recht, toegepast worden. De *lex fori* vervult eveneens diezelfde reservefunctie voor de gevallen waarin degelijk onderzoekswerk niets opleverde voor wat het vinden van het buitenlands recht betreft.

c. Het opsporen van het buitenlands recht

Hoe kunnen onze rechters nu het recht van alle landen ter wereld naslaan, hoe moeten zij het begrijpen en hoe moeten ze het op een correcte wijze toepassen? De moeilijkheid is groot, mede als men ermee rekening houdt dat het recht moet worden toegepast zoals het in het aangewezen land leeft. Men zegt wel dat er ruim hulpmiddelen voorhanden zijn. Men zal vlug gaan ervaren dat hier aan «wishfull thinking» werd gedaan.

Er zijn wel een aantal interessante verdragen ter zake van de voorlichting over vreemd recht.

7. *Inlichtingen—verdragen*. — Het Europees verdrag inzake het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht, gesloten te Londen op 7 juni 1968 en het aanvullend protocol daarbij, gesloten te Straatsburg op 15 maart 1978¹⁴, verbinden ons land respectievelijk met twintig en met vier vreemde staten, meestal Europese landen.

Dat verdrag biedt een rechterlijke autoriteit de mogelijkheid om, voor aanhangige zaken van civiele en handelsrechtelijke aard en voor de proceduriële problemen dienaangaand, specifieke vragen te stellen of te doen stellen. Met dat doel worden speciale organen aangeduid. In België treedt het Ministerie van Justitie op als ontvangend orgaan en moeten de vragen die aan het buitenland zijn gericht, het Ministerie van Buitenlandse Zaken passeren. Dank zij de bereidwillige medewerking van de Dienst Studie en Internationale Rechtsdocumentatie, kan ik, in een afzonderlijke bijdrage, over de ervaringen met het verdrag rapporteren.

Het protocol bij het verdrag breidt de mogelijkheid uit om inlichtingen te vragen en laat officiële instanties uit de rechtsbijstand tot de informatieketen toetreden. Onder die lid-staten mogen bovendien voor iedere procesvoering vragen worden gesteld.

Maar dat oerdegelijk mechanisme werkt bij keren traag («aussi rapidement que possible» — art. 12 Verdrag). De ervaringen zijn, algemeen gesproken, op dat punt gunstig. Het mechanisme werkt langs de administratieve weg, maar daarom zijn de kosten ervan niet minder reëel. Die kosten mogen slechts tussen de betrokken landen aangerekend worden ingeval er particuliere gespecialiseerde juristen worden geraadpleegd. De idee is klaarblijkelijk, dat de ambtenaren zo veel mogelijk zelf adviseren. Zij moeten het dossier krijgen, met de nodige feitelijke gegevens. De rechtsvragen moeten ook zeer precies geformuleerd zijn. Het is onvermijdelijk, dat hier en daar de noodzaak zal ontstaan om aanvullende vragen te formuleren en om een tweede keer inlichtingen in te winnen (art. 13 Verdrag). Dat lijkt maar normaal. Met dit verdrag echter, wordt het delicaat opzoekingswerk over de post en hoofdzakelijk tussen administraties verricht. Het juridisch denkwerk wordt zodoende gefragmenteerd en gedeeltelijk uit handen gegeven.

We zijn sceptisch: ook een nuttig verdrag doet de moeilijkheden van het internationaal en vergelijkend speurwerk niet verdwijnen.

Een ander bijzonder ongemak van het verdrag inzake inlichtingen om vreemd recht is, dat de door de Belgische rechters ingewonnen informatie (we bespreken hier niet de aan België gerichte vragen) in een vreemde taal kan worden bezorgd. De rechtstaal en rechtsconcepten zijn natuurlijk supplementaire hindernissen. Algemeen gesproken is het onze rechters niet gegeven vreemde rechtstalen — ook maar passief — feilloos te hanteren. En in een proces moet, omwille van de rechten van de verdediging,

M.L. STENGERS, «Le rôle de la jurisprudence étrangère lors de l'application par le juge belge de la loi étrangère», *J.T.*, 1975, 98.

¹³ Zie o.m. M. CAPELLETTI, «Mandatory ex-officio application of foreign law: The comparative method as an answer in cases where the foreign law cannot be ascertained», *Comp. Int. L.J. South Africa* 1970, 49.

¹⁴ Voor het verdrag, zie men *B.S.*, 23 november 1973 (nota bene zonder goedkeuringswet) en voor het aanvullend protocol, zie *B.S.* 11 juli 1979. Zie verder in dit blad voor de tekst van het verdrag en voor de karige ervaringen daarmee opgedaan.

veelal het materiaal dat uitgaat van deskundigen, op een verstaanbare wijze aan de partijen worden overgebracht. De rechtbanken en de vertalers krijgen dus onvermijdelijk nog belangrijke interpretatie-opdrachten. Misverstanden kunnen niet uitgesloten worden en daar zoals elders rijst de vraag: hoe staat het met de aansprakelijkheid?

Ons scepticisme mag wel verzacht worden door de vaststelling, dat er aan een en ander *geen ontkomen* is. Alleen, nu ligt de last uitsluitend op de schouders van de magistratuur.

Om die redenen en omdat bovendien het Europees inlichtingenverdrag nog te weinig landen verbindt, zien we niet de gewenste troost voor de rechters in de slaglinie.

8. Wel wijzen we erop, dat nog enkele gemakkelijk vergeten bilaterale akkoorden een samenwerking in het vlak van de Ministeries van Justitie mogelijk maken:

— Met Tsjechoslowakije werd overeengekomen dat alle inlichtingen kunnen gevraagd worden over het in het ander land geldend recht¹⁵.

— Met Joegoslavië en met Roemenië werd een zelfde samenwerking afgesproken voor de inlichtingen inzake de wetten, de rechtspraak en inzake alle juridische gegevens¹⁶.

Het kan helemaal niet moeilijk zijn voor ons Ministerie van Justitie een zelfde akkoord tot stand te brengen met andere Oostbloklanden: in Hongarije bestaat net zoals in Tsjechoslowakije een wettelijke basis voor de internationale uitwisseling van de verzoeken om inlichtingen via het Ministerie daar. In Polen en in de Sowjetunie is er de gevestigde gewoonte, om het Ministerie van Justitie om tussenkomst te verzoeken¹⁷. Voor dergelijke landen zou het er gewoon om gaan de reciprociteit te verzekeren, waarna hun justitieminister automatisch gemachtigd zou zijn om aan onze vragen tegemoet te komen.

Maar met het voorgaande zoeken we al naar (één van) de uitwegen. De nieuwe perspectieven inzake de informatie over buitenlands recht moeten nog worden gezocht, en ook daartoe is een blik over de grenzen nuttig.

In internationaal bestek is meer dan eens een noodkreet geuit in verband met het gebrek aan documentatie over vreemd recht en in verband met de rechtuit slechte toepassing daarvan door de rechters¹⁸. Wat kan worden gedaan?

¹⁵ Verdrag van 19 juli 1927 (B.S., 14-15 mei 1928, in werking sedert 23 mei 1928): art. 8. Tsjechoslowakije is het gangmakerland inzake dit aspect van de internationale gerechtelijke samenwerking. Men ziet dat de praktijk, om bilaterale regelingen over juridische inlichtingen na te streven, oud is. Daar ontstonden vele gelijklopende verdragen. In 1963 werd die praktijk in een wet bezegeld, waardoor de rechter, voor zijn inlichtingen over het vreemd recht, naar het ministerie wordt verwezen: zie Z. KUCERA, «La loi tsjéchoslovaque du 4 décembre 1963, n°97 du Recueil des lois sur le d.i.p. et de procédure», *Clunet*, 1966, 800. Het betreft art. 53 van die wet.

¹⁶ Voor Joegoslavië, zie men het verdrag van 24 september 1971 (B.S., 18 mei 1973, in werking sedert 1 juni 1972): art. 11. Voor Roemenië, zie men het verdrag van 3 oktober 1975 (B.S., 18 maart 1977, in werking sedert 1 april 1977): art. 16.

¹⁷ Zie J. ZAJTAY, o.c., 18.

¹⁸ In de Duitse Bondsrepubliek werd in 1970 een memorandum («Denkschrift») opgesteld: Zur Verbesserung der deutschen Zi-

9. *Rechters-specialisten*. — In Duitsland en Italië werd gedrukt op de behoefte aan specialisatie binnen de rechtbanken, minstens binnen de beroepsinstanties. Men dacht er aan een speciaal voor de zaken met buitenlandse elementen bestemde kamer. Het nadeel daarvan dreigt natuurlijk te worden, dat daardoor een kamer wordt ingesteld die onvermijdelijk grote vertraging zou krijgen. Er is 1e de verlenging van de termijnen, 2e de moeilijkheid in het internationaal verhoor van getuigen en van de gerechtelijke samenwerking in het algemeen en 3e het bijzonder omslachtige werk met tolken en vertalingen.

Experimenten met bijzondere kamers bestaan. In Hamburg werkt een kamer voor internationale aangelegenheden sedert 1971. In hoger beroep echter wordt die specialisatie niet doorgetrokken.

Voor België lijkt dat alles niet de uitweg: heel het rechterlijk apparaat wordt met de internationalisering van het privaatrecht geconfronteerd. De vrederechters b.v. hebben bij ons een aanzienlijke taak op het gebied van het internationaal en buitenlands privaatrecht: men denke aan de familierechtelijke bevoegdheden¹⁹.

Uitzonderlijk zou een bijzondere kamer in de Belgische wet kunnen worden aangeduid, om uitspraak te doen over de vorderingen en verzoeken tot erkenning en tenuitvoerlegging op grond van vreemde akten of gerechtelijke uitspraken (art. 570 Ger. W.). In grotere arrondissementen komt waarschijnlijk die specialisatie in de praktijk al voor. Een formele regeling kon wellicht nog beter voor een gedegen en constante beoordeling door de «specialisten-exequatur-rechters» zorgen, maar kon meteen misschien een heet hangijzer als dat van de bevoegdheid van de vrederechters om prejudiciële vragen rondom de erkenning van een status in het buitenland gevestigd, oplossen²⁰. Er zou ook een stap gezet worden in de richting van het ophelderen van de uitwerking van buitenlandse stukken hier te lande (voornamelijk inzake het gezag van gewijsde).

Uit de aard der dingen ontstaat bovendien soms een specialisatie met betrekking tot een internationale rechtstak of zelfs met betrekking tot een bepaald buitenlands rechtstelsel. Bij de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen wordt traditioneel het zeerecht en het vervoerrecht zowel als het buitenlands handels- en aansprakelijkheidsrecht hoog in ere gehouden. Zo ook is b.v. de vrederechter Rommel van het kanton St.-Gillis-Brussel een kenner geworden van het Marokkaans familierecht en van de toepassing ervan in België.

Voortbordurend op het verlangen naar meer gespecialiseerde rechters, heeft de Nederlander Kotting de grotere

vilrechtspreking in internationalen Sachen, *RabelsZ.*, 1971, 323, en *RabelsZ.*, 1974, 759, voor het antwoord van de minister.

¹⁹ R. KOTTING, o.c., 73-74 en 78, zegt dat het familierecht de grootste moeilijkheden oplevert: 1. in een sector van rechterlijk massawerk wordt de routine plots onderbroken; 2. veelal duikt niet-westers recht op; 3. door de sociale geladenheid van de problematiek ontstaan de complicaties met de openbare orde en de behoefte aan compromissen en 4. voor vragen om inlichtingen is er geen tijd.

²⁰ Zie de tegengestelde rechtspraak, weergegeven in *Jur. Adm. Inf.*, nr. 14 voor 1981 en in *T.R.D.*, nr. 7 van 1981.

concentratie van de toepassing van vreemd recht voor welbepaalde rechters verdedigd²¹. Hij sloot daarmee aan bij een in Duitsland alweer gekelderd voorstel, dat ertoe strekte, de relatieve bevoegdheidsverdeling door elkaar te halen. Internationale zaken moesten afzonderlijk gekanaliseerd worden. Benevens tegen de afbakeningsproblemen kan bezwaar rijzen tegen de apartheid van de behandeling van sommige zaken. Voor Nederland werd een «reizend rechterschap» verdedigd als niet helemaal revolutionair. Voor België echter zien we weer niet de geringste aanzet. Vooraleer wij b.v. een familierechter langs het «circuit» zenden, zoals in de V.S. («circuit courts»), moet een erg grondige gerechtelijke hervorming bedacht worden. De idee is echter niet slecht en mocht die denkrichting gevolgd worden, dan kan zij wellicht in de agglomeraties op de minst storende wijze vorm krijgen: de vrederechters — met hun netelige taken in het grensoverschrijdend familierecht — kunnen b.v. bij wet gemachtigd worden, om samen te werken of om, onder toezicht, dossiers uit te wisselen. Het is weer een verre worp.

10. *Schoolse vorming.* — De vraag naar de specialisatie binnen de rechtbanken sluit aan bij de problematiek van de vorming van de rechters en van de juristen in het algemeen.

Aan de Belgische universiteiten wordt alleszins in het curriculum van de rechtsstudies voldoende mogelijkheid voor een goede vorming geboden. Nadat François Laurent verkreeg dat het internationaal privaatrecht als een college te Gent zou worden gedoceerd, heeft dat vak in ons land een gunstiger ontwikkeling gekregen dan waar ook. In Duitsland b.v. wordt heden gevochten voor het verplicht stellen van de leergang internationaal privaatrecht. In België blijft het vak niet alleen verplicht, als afronding van de civielrechtelijke scholing; in de meest recente wijziging van de programma's, b.v. in dat van de Gentse Rechtsfaculteit, werd ook de kennismaking met de vreemde rechtsstelsels verplicht gemaakt en werd nu ook een begeleiding bij het aanleren van buitenlandse rechtsterminologie ingevoerd.

Maar met taalleergangen of met de schoolse vorming in de hoofdlijnen van het buitenlands en van het internationaal privaatrechtelijk rechtsdenken zullen de concrete rechtsvragen niet opgelost worden, al heeft de Nederlander Kotting gelijk, wanneer hij stelt, dat een cursus over waar en hoe buitenlands recht kan worden vergaard, in de vorming van magistraten welkom zou zijn.

Een direct nuttiger perspectief voor de evolutie is het onderzoeken van de bijstand die aan de rechters kan worden gegeven.

11. *Bibliotheken.* — In de eerste plaats moeten enkele goede bibliotheken gemaakt worden. Of eenvoudiger: de bestaande uitstekende documentatiecentra — zoals dat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken — moeten bekend geraken en moeten misschien beter afgestemd worden op de dienstverlening aan de rechtbanken. Ook de universiteitsbibliotheken zijn aan een rationalisering toe. Zij kunnen opvallend veel beter en zuiniger gemaakt worden.

In ieder geval veronderstelt een goede documentatie een andere aanpak dan die van gisteren: men treft in één rechtsgebouw vaker vijf verschillende bibliotheekjes aan — de affirmatie van rang of stand eerder dan een afscheiding van de machten — dan één bibliotheek. De economische crisis zal daar een nuttig effect hebben.

12. *Bindingen tussen rechters en navorsers.* — In de tweede plaats moet wellicht een brug geslagen worden tussen de wetenschappelijke instellingen en de rechtbanken. In het buitenland gebeurde dat:

1° In Nederland b.v. worden soms plaatsvervangende rechters uit de universiteiten gerecruteerd, wegens hun gespecialiseerde kennis²². Ze worden als rechter geroepen — in de lagere rechtbanken vooral en alleszins niet in de Hoge Raad — om in bepaalde kamers of voor bepaalde zaken zitting te nemen. Het systeem lijkt een minimum aan nadelen in te houden voor de werking van een verantwoordelijke en een onafhankelijke rechtspraak. Van de sector van het internationaal privaatrecht is bekend, dat langs die weg een aantal personen met wetenschappelijke autoriteit zeer innoverend hebben ingewerkt.

Kijkend naar België mag men stellen dat een dergelijke binding tussen de navorsing en de rechtspraak onmogelijk kan worden verwezenlijkt. Onze universiteiten zouden niet aan zulk een (hypothetische) vraag kunnen voldoen. Het omgekeerde verschijnsel, van een beroepsmagistraat die les geeft, levert niet het hier bedoelde resultaat — ook niet wanneer we enkel aan het universitair niveau denken. Men moet wat dat betreft de genoegens van de kennisoverdracht onderscheiden van die van het wetenschappelijk onderzoek. In tegenstelling met Nederland, ging het er bij ons nog niet om, aan de rechtbank die deskundigheid aan te brengen, die een rechter uit een standvastige navorsing kan halen²³.

Die verbinding van de rechterlijke taken en de navorsing is interessanter voor de vormgeving van een nationale rechtstak (zoals het internationaal privaatrecht), dan wel voor de logistieke opvang van een dagelijkse confrontatie met buitenlands recht. Over het rechtsvergelijkend recht moet men zich liefst geen begoochelingen maken. Niemand wordt voor het opzoekingswerk geplaatst zonder handicap²⁴. En precies — of: minstens — in de esoteri-

²² Zie H.U. JESSURUN D'OLIVEIRA, *Die freiheit des Niederländischen Richters bei der Entwicklung des internationalen Privatrechts*, *RabelsZ.*, 1975, 224.

²³ Een grote uitzondering voor België lijkt de Raad van State te zijn, voor de werving zowel van raadsheren als van assessoren. De macht van de gewoonte, maar ongetwijfeld ook de ervaring, hebben daar een algehele omkering van het oorspronkelijke opzet teweeg gebracht: men wou slechts uitzonderlijk — in de aanvangsperiode — een cumulatie met het professoraat toestaan.

²⁴ De Berlijnse emeritus hoogleraar Wengler, een der alergrootsten in het internationale recht, sprak kortgeleden een somber oordeel uit over de kansen op de vorming van goede comparatisten (W. WENGLER, *Internationales Privatrecht*, Band VI in: *Das Bürgerliche Gesetzbuch - Kommentar*, Berlijn, 1981, deel 1, IX-woord): «Experts in de rechtsvergelijking komen heden zo zelden voor als vroeger (...). Hoe kan men een meer dan oppervlakkige vorming ter zake verwerven? De universiteiten kunnen dergelijke juristen niet op enkele jaren vormen. Hij die in

²¹ R. KOTTING, *o.c.*, 82-83.

sche sector van het internationaal en vreemd privaatrecht, waarover we ons hier concreet bekommeren, is de vaak vermelde antithese tussen de theorie en de praktijk onbestaande: de praktijk en de rechtsregels plaatsen ons voor problemen, het juridische zoekwerk wijst de weg naar de beste oplossing. Hier wordt het recht niet gauw tot routinewerk of administratie.

2^o In Duitsland is het zeer gewoon dat een rechterlijke instantie aan een universiteit of instituut een advies over het internationaal privaatrecht in relatie met het buitenlands materieel recht vraagt. Daarvoor worden dan vergoedingen uitgetrokken. Die adviezen worden gedeeltelijk gepubliceerd²⁵. Het is een praktijk die aanleunt bij de privé-consultaties door de hoogleraren gegeven²⁶.

Het is bewezen dat met die werkwijze een hoog kwaliteitsniveau wordt bereikt. De toestand in Duitsland is echter uniek: de consultatiepraktijk steunt er op een traditie van eeuwen, verband houdend met de aflevering van «certificats de coutumes» uit de periode van de juridische versnippering²⁷. Er zijn veel universiteiten. Ze krijgen de budgetten nodig voor de opdrachten. De stafleden geven relatief weinig onderwijs.

Zoveel faciliteiten Duitsland op dat punt heeft²⁸, zoveel obstakels zijn er, die dezelfde uitweg in België onmogelijk maken: de band van vertrouwen en verantwoordelijkheid zou nog helemaal moeten groeien; er is geen geld; er zijn geen geschoolde krachten en er is geen tijd. Bovendien versukken de universiteiten qua personeelsbestand al maar dieper in een crisis.

Van een systeem van consultaties moet verder gezegd worden, dat het oordeel over de dossiers uit de handen van de rechters dreigt te worden genomen, net zoals met het boven besproken Europees inlichtingen-verdrag²⁹. Zo

de praktijk staat, heeft geen tijd. De weinige (Duitse) onderzoeksinstituten die het hoofdzakelijke apparaat bezitten, hebben spijtig genoeg hun monopolie van kennis veilig gesteld en werden diploma-fabrieken voor de enkele professorabelen. Ook al ware dat allemaal niet zo geweest; om iets van de rechtsstelsels van de wereld te weten (dat verder gaat dan een gevaarlijke 'smalspoor-vergelijking') en om zich werkelijk comparatist te mogen noemen, moet men decennia lang intensief met buitenlands recht gewerkt hebben. In geen enkel land ter wereld is de onderwijsstructuur bij machte planmatig zulke experts voort te brengen.»

²⁵ De reeks van «Gutachten zum internationalen und ausländischen Privatrecht», uitgegeven bij Mohr te Tübingen, onder de auspiciën van het Max-Planck-Instituut.

²⁶ Ook in België wordt wel eens in een uitspraak gerefereerd aan een deskundigenadvies op verzoek van een procespartij opgesteld. In Duitsland is die praktijk veel meer verspreid, omdat de professoren veel minder de advocatenfunctie cumuleren. Ze treden dan ook met een ander gezag op, dan wanneer in België een advocaat-hoogleraar zijn eigen zaak argumenteert.

²⁷ E. KLUGKIST, «Die Aktenversendung an Juristenfakultäten», *Juristen-Zeitung*, 1967, 155.

²⁸ Ook daar zijn minder aantrekkelijke kanten aan de zaak: in het Müncher Instituut voor Rechtsvergelijking dragen drie professoren de verantwoordelijkheid voor gemiddeld 45 adviezen per maand.

²⁹ R. KOTTING, o.c., 77 («constitutioneel bedenkelijk»); Th. M. DE BOER, o.c., 36; I. ZAJTAY, o.c., 16; G. LUTHER, o.c., 677

zou ook de universiteit een ontoelaatbare invloed op de rechtspleging krijgen en ten slotte in eigengereidheid een nieuw isolement vinden.

De brug tussen de universiteit en de rechtscollages mag eerder in de herscholing en in de voortdurende informatieverstrekking worden gezien.

3^o Wat de hoogste rechtsinstanties betreft, zou men kunnen denken aan het toevoegen van wetenschappelijke vorsers bij de raadsheren³⁰. Bij de Nederlandse Hoge Raad is dat het geval, net zoals in het Europees Hof van Justitie. In de V.S. is de praktijk meer algemeen verspreid en komt hij zelfs voor in de beroepsinstanties in de diverse staten. Ook hier weer is de inschakeling van hulpkrachten een weinig haalbare uitweg.

13. De hierboven aangehaalde perspectieven voor een mogelijke evolutie moeten allemaal voor ogen gehouden worden. Geen van alle kunnen ze echter in België voor een revolutionaire verbetering borg staan.

Behalve indien de wetgever de beslissing van de cassatierechters weer zou ombuigen, zal er sprake moeten zijn van het langzaam groeien van hulpinstrumenten en vooral, sprake van ... gewinning. Alleszins heeft de minister van Justitie — en dit wordt met alle eerbied gezegd — een boeiende opgave voor zich.

d. De cassatiecontrole op de toepassing van het buitenlands recht

14. Voor de magistraten in het Hof van Cassatie geldt nog meer dan voor de andere rechters en raadsheren de zopas onderzochte plicht. Zij hebben het zo gewild: niet alleen moeten zij het vreemd recht raadplegen voor zijn toepassing; zij verklaarden verder, erop te zullen toezien, dat de Belgische feitenrechters het recht van vreemde landen op een correcte wijze toepassen.

Hier is minder sprake van een omwenteling. Er waren aanwijzingen genoeg dat de cassatiecontrole aanvaardbaar geacht werd³¹. Het Hof van Cassatie had ook al enige bereidheid getoond³².

Nu was het toch eerder ongewoon, dat in België nog niets uitdrukkelijk was gezegd over de ambtshalve toepassing van vreemd recht, maar dat men er toch langzamer-

en de kritiek in het vermelde Denkschrift — *RabetsZ.*, 1971, 323. Ook de heer Voskuil, Directeur van het T.M.C. Asser Instituut voor Internationaal Recht, in Den Haag, uitte dezelfde bezorgdheid tegenover ons. Hij is een van de vermelde specialistenrechters.

³⁰ R. KOTTING, o.c., 76.

³¹ R. VANDER ELST, «Loi régissant l'action en réparation d'un délit commis par un Belge à l'étranger», *R.C.J.B.*, 1957, 198; F. RIGAU, *La nature du contrôle de la Cour de cassation*, Brussel, 1966, 357; L. DE GRUYSE, o.c., 62-72; F. RIGAU, *Droit international privé*, I, Brussel, 1977, 317; P. GRAULICH, *Introduction à l'étude du d.i.p.*, Luik, 1978, 35.

³² R. HAYOIT DE TERMICOURT, «La Cour de Cassation et la loi étrangère» (openingsrede), *J.T.*, 1962, 469. Zie voornamelijk Cass., 15 december 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 479, *Pas.*, 1967, I, 472 met de conclusie van adv.-gen. MAHAUX. En zeer affirmatief: proc.-gen. F. DUMON, in de gecit. openingsrede van 1979 (nr. 22), die van directe invloed was.

hand op mocht rekenen, dat het Hof van Cassatie toezicht wilde houden: de cassatiecontrole wordt immers door- gaans beschouwd als een verdere consequentie van de erkenning van het wettelijk gezag van het vreemd recht. Wanneer in vreemde landen de eerste stap van de ambtshalve toepassing wordt gezet, wordt soms, maar niet altijd tot de tweede stap — van de cassatiecontrole — overge- gaan³³.

Met de cassatiecontrole gaan inderdaad bijkomende moeilijkheden gepaard, die verband houden met de aard van de als algemene regel toegestane cassatiecontrole en verder ook met de praktische bezwaren van het opzoeken en kennen van het vreemd recht:

— Kan een Hof, dat, in essentie, de interpretatie van het recht moet trancheren, in het vormingsproces van het vreemd recht tussenbeide komen?

— Heeft het zin, dat een Hof dat voor een uniforme toepassing van het eigen recht borg staat, de eenmalige toepassing van vreemd recht controleert?

— Controleert het Hof de getrouwe rechtsaanwending zoals het de bewijskracht van de overeenkomsten doet respecteren?

— Wordt slechts de flagrante schending van de vreemde wet of wordt iedere afwijking ervan gewraakt?

— Is die miskennis als een overtreding van het con- flictenrecht van de rechter te bestempelen?

— Slaat een en ander op alle materies of alleen op de openbare-orde-beginselen?

— Kan een Hof — in acht genomen de moeilijkheden van documentatie en rechtskennis — met gezag de opinies inzake het vreemde recht afwegen?

— Wat moet gedaan worden in geval van een onzeker- heid of lacune?

— Gaat een Hof als het Belgische zich niet met feiten- kwesties inlaten: de interpretatie hangt nl. zeer nauw sa- men met de vaststelling zelf van het recht³⁴?

— Kan het Hof de opzoeken telkens overdoen?

— Mag een en ander voor het eerst in cassatie opge- worpen worden; en worden, in voorkomend geval, de partijen voorgelicht?

15. Het Belgische Hof van Cassatie mag geacht worden op de meeste van de vragen te hebben geantwoord, door in het arrest van 9 oktober 1980 het openbaar ministerie te volgen. Adv.-gen. Krings heeft inderdaad het vraagstuk van de cassatiecontrole uiteengezet (blz. 72-74). Hij be- schrijft de gunstige evolutie in België. Hij wijst erop hoe

vanzelfsprekend het is, dat de correcte toepassing van de verwijzingsregels onder het toezicht van het hoogste hof valt: het betreft de toepassing van Belgisch recht. Daaruit vloeit voor hem logisch voort, dat een slechte toepassing van het aangewezen (vreemd) recht een inbreuk is op een Belgisch rechtsbeginsel. Het vreemd recht vormt daarom een «wet» in de zin van art. 608 Ger. W. en er moest dus noodzakelijkerwijs worden besloten dat het Hof een con- trolerecht heeft. In verband met de toepassing van het vreemd recht ziet hij dan de taak van het Hof van Cassatie niet lichter dan die van de feitenrechters: het vreemde recht moet ingeroepen en opgezocht worden.

We zouden verwaand zijn indien we zouden menen aan het exposé van de adv.-gen. iets essentieels te kunnen toevoegen. Zijn conclusie zal richtinggevend zijn in latere debatten, naar aanleiding van de meer concrete vorm- geving van de wijze van uitoefening van de bedoelde con- trole.

In deze bijdrage beklemtonen we de cassatiecontrole eerder als de stok achter de deur, wat betreft de plicht van de feitenrechters, om het vreemd recht ambtshalve en zo- nodig zonder hulp toe te passen, zoals dat in het land van oorsprong geldt. De sanctie dreigt inderdaad, zoals blijkt uit de geciteerde conclusie:

1^o Een beslissing die onze verwijzingsprincipes («ge- schreven» of ongeschreven) negeert, zal worden vernietigd.

2^o Een beslissing die naliét ex officio de inhoud van het vreemde recht vast te stellen, zal worden vernietigd³⁵.

3^o Een beslissing die slechts op de vreemde wettekst steunt en niet op de ware betekenis en draagwijdte ervan in het land van oorsprong, zal worden vernietigd.

4^o Een beslissing waarbij het vreemde recht (de wet, de rechtspraak en de doctrine) foutief geïnterpreteerd werd, zal worden vernietigd.

Opdat effectief toezicht omtrent een en ander mogelijk zij, zullen onze hoogste rechters overigens aan de motive- ringsplicht van de beslissingen a quo sterk de hand willen houden.

Inzake de cassatiecontrole mag nog een verdere evolu- tie en verduidelijking in het vooruitzicht worden gesteld: adv.-gen. Krings sloot zijn pleidooi af met een opvallend open verklaring over de *vervollediging* van het dossier en van de opzoeken in cassatie: het Hof mag zelf op- zoeken en moet eventueel de partijen daarover inlichten.

Maar op de hoofdbeginselen van 1. de ambtshalve toe- passing en 2. de cassatiecontrole op die toepassing van vreemd recht zal het hoogste hof niet wijken.

J. ERAUW
R.U.G.

³³ Zie I. ZAJTAY, o.c., 30-35, voor de vergelijkende gegevens. De controle komt voor in Scandinavië en Finland, de Sowjetunie en Joegoslavië, landen waar het hoogste hof ook de *grond* van de zaak onderzocht. Voor andere stelsels: b.v. Italië en Oostenrijk.

³⁴ I. ZAJTAY, o.c., 35.

³⁵ In de materies waar de terugverwijzing uit het vreemde recht wordt aanvaard, moet dus eerst ambtshalve het buitenlands in- ternationaal privaatrecht worden opgezocht.

RECHTSpraak

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 9 OKTOBER 1980

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: baron Vinçotte

Advocaat-generaal: de h. Krings

Advocaten: mrs. Simont en Van Ryn

Internationaal privaatrecht — Vordering waarop vreemd recht toepasselijk is — Taak van de rechter — 1. Onderzoek en vaststelling van draagwijdte van het vreemde recht — 2. Toepassing van het vreemde recht.

1. De rechter bij wie aanhangig is een vordering waarop een bepaling van een vreemde wet toepasselijk is, moet de draagwijdte van die wetsbepaling vaststellen. Daar het juridische normen betreft die tot een vreemd recht behoren, moet hij de inhoud van dat recht nagaan en vaststellen, in voorkomend geval na dienaangaande de nodige inlichtingen te hebben ingewonnen en met eerbiediging van de rechten van de verdediging.

2. Hoewel de artt. 1645 van het Belgische Burgerlijk Wetboek en 1645 van het Franse Burgerlijk Wetboek in hun bewoordingen identiek zijn en hun oorsprong gemeenschappelijk is, vormen ze niet langer een zelfde wet en worden ze niet op dezelfde wijze uitgelegd. Wanneer het gaat om een koopovereenkomst waarop de Franse wet toepasselijk is, is de rechter gehouden tot toepassing van het Franse recht.

N.V. B. t/ N.V. C.

Gelet op het bestreden arrest, op 3 april 1979 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

(...)

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1641, 1643, 1645, 1646 van het Frans Burgerlijk Wetboek, 97 van de Grondwet en voor zover als nodig, 3, eerste lid, van het Verdrag ondertekend te Den Haag op 15 juni 1955 nopens de op de internationale koop van roerende lichamelijke zaken toepasselijke wet, goedgekeurd bij de wet van 21 september 1962, en van het enig artikel van de genoemde wet van 21 september 1962,

doordat het arrest, nu het heeft aangenomen dat de actio redhibitoria van eiseres in beginsel gegrond was, bij de uitspraak «over de omvang van de vrijwaring», beslist dat verweerster, nu zij «op het ogenblik van de levering het verborgen gebrek van de geleverde ballon niet kon kennen», slechts gehouden was «overeenkomstig artikel 1646 van het Burgerlijk Wetboek, tot teruggave van de ontvangen prijs en tot vergoeding (aan eiseres) van de door de koop veroorzaakte kosten», op grond dat de verkoper, hoewel hij als fabrikant geacht moet worden «de gebreken van de door hem verkochte zaak te hebben gekend en dus op grond van artikel 1645 van het Burgerlijk Wetboek niet alleen gehouden is tot teruggave van de prijs die hij ervoor ontvangen heeft maar bovendien tot vergoeding van alle

schade aan de koper», evenwel mag aantonen «dat hij ongeacht zijn zorg, die gebreken niet had kunnen kennen en in dat geval» aanspraak kan maken op de toepassing van artikel 1646 van het Burgerlijk Wetboek,

terwijl de verkoper fabrikant volgens de artikelen 1641, 1643, 1645 en 1646 van het Frans Burgerlijk Wetboek zoals zij in Frankrijk worden toegepast, op onweerlegbare wijze wordt vermoed de gebreken van de door hem verkochte zaak te hebben gekend en bijgevolg «niet alleen gehouden is tot teruggave van de prijs maar bovendien tot vergoeding van alle schade aan de koper», overeenkomstig artikel 1645 van het Frans Burgerlijk Wetboek; daaruit volgt dat het arrest in de onderstelling dat het moet worden uitgelegd in die zin dat het de Franse wet heeft toegepast overeenkomstig artikel 3, eerste lid, van het in het middel bedoelde verdrag van 15 juni 1955, zonder schending van de in het middel bedoelde wettelijke bepalingen, niet kon beslissen dat verweerster slechts gehouden was tot teruggave van de prijs en tot vergoeding van de door de koop veroorzaakte kosten overeenkomstig artikel 1646 van het Burgerlijk Wetboek, op grond dat zij ten deze haar goede trouw had bewezen, nu het aldus het vermoeden dat zij het gebrek kende heeft omgekeerd dat op haar rustte als verkoper fabrikant, en dat bijgevolg de toepassing van artikel 1645 van hetzelfde wetboek moest worden uitgesloten:

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door verweerster tegen het middel opgeworpen en hieruit afgeleid dat het nieuw is:

Overwegende dat eiseres in conclusie betoogde dat het Frans recht toepasselijk was op de litigieuze koop en dat zulks geenszins werd betwist; dat verweerster in conclusie daarmee instemde en dat het arrest bovendien niet beslist, zelfs niet impliciet, dat dat recht niet toepasselijk is op het geschil;

Overwegende dat eiseres bijgevolg, door in conclusie de veroordeling van verweerster te vragen tot vergoeding van alle schade die zij beweerde te hebben geleden door de gebreken van de verkochte zaken, op grond van artikel 1645 van het Burgerlijk Wetboek, noodzakelijk artikel 1645 van het Frans Burgerlijk Wetboek beoogde zoals dat in Frankrijk wordt toegepast;

Overwegende dat eiseres in haar eigen conclusie ter beantwoording van verweersters conclusie weliswaar heeft gezegd dat verweerster niet heeft aangetoond dat haar onwetendheid op het ogenblik van de levering van de onderste ballon omtrent het gebrek van die ballon, onoverkomelijk was; dat daaruit evenwel niet kan afgeleid worden dat eiseres aldus artikel 1645 van het Frans Burgerlijk Wetboek niet meer wenste aan te voeren, waarvan zij in dezelfde conclusie overigens de toepassing vroeg;

Overwegende dat bijgevolg de rechter, nu die vordering bij hem aanhangig was, de draagwijdte van die wetsbepaling moest vaststellen; dat hij ten deze, nu het juridische normen betrof die tot een vreemd recht behoren, de inhoud van dat recht moest nagaan en vaststellen, in voorkomend geval na dienaangaande de nodige inlichtingen te

hebben ingewonnen en met eerbiediging van de rechten van de verdediging;

Overwegende dat het middel dat het arrest verwijt de bepalingen te hebben geschonden van artikel 1645 van het Frans Burgerlijk Wetboek zoals het in Frankrijk wordt toegepast bijgevolg niet nieuw en dus ontvankelijk is;

Dat het middel van niet-ontvankelijkheid niet kan aangenomen worden;

Over het middel:

Overwegende dat de artikelen 1645 van het Belgisch Burgerlijk Wetboek en 1645 van het Frans Burgerlijk Wetboek, hoewel hun bewoordingen identiek zijn en hun oorsprong gemeenschappelijk is, niet langer een zelfde wet vormen en niet op dezelfde wijze worden uitgelegd; dat de beroepsverkoper, volgens de genoemde bepaling van de Franse wet en de uitlegging ervan in Frankrijk waarmee de rechter rekening moest houden, op onweerlegbare wijze vermoed wordt het gebrek van de door hem geleverde zaak te kennen;

Overwegende dat uit het antwoord op het middel van niet-ontvankelijkheid volgt dat de rechter ten deze gehouden was tot toepassing van het Frans recht dat de litigieuze koopovereenkomst beheerste;

Dat het arrest zijn beslissing grondt op de in het middel bekritiseerde consideransen en dus de in genoemd middel aangevoerde wetsbepalingen met uitzondering van artikel 97 van de Grondwet, schendt;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

en zonder de andere middelen te moeten onderzoeken die tot geen ruimere vernietiging kunnen leiden,

Vernietigt het bestreden arrest, enkel in zoverre het beslist dat verweerster het vermoeden van de kennis van de verborgen gebreken mocht omkeren en dienovereenkomstig de bedragen vaststelt waartoe het die verweerster veroordeelt;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan en zegt dat de feitenrechter erover zal beslissen;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Bergen.

NOOT—Zie elders in dit nummer de bijdragen van J. Erauw, «De ambtshalve toepassing van vreemd recht en de cassatiecontrole op die toepassing» en «De eerste Belgische ervaringen met het Europees Verdrag inzake inlichtingen over buitenlands recht».

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 8 DECEMBER 1980

Voorzitter: de h. Meeüs

Raadsheer-rapporteur: de h. Mahillon

Advocaat-generaal: de h. Duchatelet

Advocaten: mrs. Bayart en Simont

Burgerlijke rechtspleging — 1. Aanvraag om schadeloosstelling voor beroepsziekten — Voorafgaande administratieve procedure — Nieuwe vordering bij het arbeidsgerecht — Toelaatbaarheid — 2. Hoger beroep — Devolutive kracht.

1. Art. 52 Beroepsziektenwet, waarin bepaald wordt dat het Fonds voor de beroepsziekten uitspraak doet omtrent «iedere aanvraag om schadeloosstelling», stelt geen regel die onverenigbaar is met de artt. 807 en 808 Ger. W. Die bepaling schrijft niet voor dat elke nieuwe vordering bij het arbeidsgerecht waaraan een geschil is voorgelegd over het recht op de schadeloosstelling, aan een voorafgaande administratieve procedure moet worden onderworpen. De rechter moet uitspraak doen over de bij hem aanhangige vorderingen, zoals ze wettelijk gewijzigd zijn overeenkomstig de artt. 807 en 808 Ger. W., met inachtneming van de feiten die zich in de loop van het geding hebben voorgedaan en een invloed hebben op het geschil, zelfs indien de oorspronkelijke vordering, hoewel ontvankelijk, niet gegrond is.

2. Hoewel volgens art. 1068 Ger. W. het hoger beroep tegen een eindvonnis of tegen een vonnis alvorens recht te doen het geschil zelf bij de rechter in hoger beroep aanhangig maakt, staat het aan de partijen door het hoofdberoep of het incidenteel beroep de perken te bepalen waarbinnen de rechter in hoger beroep over de aan de eerste rechter voorgelegde betwistingen uitspraak moet doen.

C. t/ Fonds voor de beroepsziekten

Gelet op het bestreden arrest, op 26 december 1977 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2, 579, inzonderheid 1, 807, 808 van het Gerechtelijk Wetboek, 52 en 53 van de bij koninklijk besluit van 3 juni 1970 gecoördineerde wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten,

doordat, na te hebben vastgesteld, zonder te betwisten dat verweerder bij administratieve beslissing van 5 januari 1973 aan eiser een vergoeding wegens 39pct. ongeschiktheid had toegekend voor de periode vanaf 8 juni 1970, dat eiser, bij dagvaarding van 21 september 1973, voor dezelfde periode een vordering tot toekenning van een vergoeding wegens een ongeschiktheid van 100pct. had ingesteld, dat de gerechtelijk deskundige had besloten tot ongeschiktheid van 39pct. voor de periode van 8 juni 1970 tot 22 juli 1974 en tot een ongeschiktheid van 50pct. vanaf 23 juli 1974, en dat eiser vervolgens, naast de door verweerder toegekende vergoeding van 39pct. alleen een verhoging had gevraagd ten bedrage van 50pct. voor de periode vanaf 23 juli 1974 en van 100 pct. voor twee periodes van verblijf in het ziekenhuis van 12 februari 1973 tot 12 december 1973 en van 2 december 1975 tot 4 februari 1976, het arrest die vorderingen tot verhoging van de vergoedingen niet ontvankelijk verklaart, op grond dat de artikelen 52 en 53 van voormelde gecoördineerde wetten als rechtsvordering slechts een beroep toestaan tegen de administratieve beslissingen van verweerder, dat artikel 579, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek niet afwijkt van die wetsbepalingen, dat de bij de artikelen 807 en 808 van het Gerechtelijk Wetboek toegestane uitbreidingen van de oorspronkelijke vordering slechts kunnen worden aangenomen voor zover de oorspronkelijke vordering strekkende

tot de beslissing dat de door verweerder verleende administratieve titel onvoldoende was, in principe gegrond was, en zulks ten deze niet het geval was, daar de gerechtelijk deskundige had bevestigd dat, op de datum van de administratieve beslissing, het percentage van de ongeschiktheid 39pct. bedroeg zoals in die beslissing was toegekend, (...)

Overwegende dat krachtens artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek een vordering die voor de rechter aanhangig is, uitgebreid kan worden indien de nieuwe op tegenspraak genomen conclusies berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd; dat artikel 808 bepaalt dat in elke stand van het geding, zelfs bij verstek, de partijen de interessen, rentetermijnen, huurgelden en elk toebehoren, sedert de instelling van de vordering verschuldigd of vervallen kunnen vorderen en zelfs de later bewezen verhogingen of schadevergoedingen, onverminderd de geldsommen bij schuldvergelijking verschuldigd;

Overwegende dat, naar luid van artikel 2 van het Gerechtelijk Wetboek, de in dit wetboek gestelde regels van toepassing zijn op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze geregeld worden door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen of door rechtsbeginselen waarvan de toepassing niet verenigbaar is met de toepassing van de bepalingen van dit wetboek;

Overwegende dat, enerzijds, artikel 52 van de op 3 juni 1970 gecoördineerde wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten waarin wordt bepaald dat het Fonds voor de beroepsziekten uitspraak doet omtrent «iedere aanvraag om schadeloosstelling», geen regel stelt die onverenigbaar is met de artikelen 807 en 808 van het Gerechtelijk Wetboek;

Dat die bepaling zich dienaangaande beperkt tot aanwijzing van de administratieve autoriteit die uitspraak moet doen over de aanvragen om schadeloosstelling die ingediend worden door de getroffene van een beroepsziekte, zijn rechthebbenden of hun gemachtigden, zonder voor te schrijven dat elke nieuwe vordering bij het arbeidsgerecht waaraan een geschil is voorgelegd over het recht op de schadeloosstelling, aan een voorafgaande administratieve procedure wordt onderworpen;

Overwegende dat, anderzijds, de rechter over de bij hem aanhangige vorderingen, zoals ze wettelijk gewijzigd werden overeenkomstig de artikelen 807 en 808 van het Gerechtelijk Wetboek, uitspraak moet doen met inachtneming van de feiten die zich in de loop van het geding hebben voorgedaan en een invloed hebben op het geschil, zelfs indien de oorspronkelijke vordering, hoewel ontvankelijk, niet gegrond is;

Dat het middel gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 807, 808, 1068, 1138, inzonderheid 2°, van het Gerechtelijk Wetboek en van het algemeen rechtsbeginsel dat de rechter verbiedt uitspraak te doen over niet gevorderde zaken of meer toe te kennen dan er gevraagd was,

doordat het arrest niet ontvankelijk verklaart de vorderingen waarbij eiser, op grond van omstandigheden die zich hadden voorgedaan na de administratieve beslissing van verweerder van 5 januari 1973, een verhoging had gevraagd van de bij die beslissing toegekende vergoeding, en die beslissing hierop steunt dat, gelet op de bepalingen

van de bij koninklijk besluit van 3 juni 1970 gecoördineerde wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, de bij de artikelen 807 en 808 van het Gerechtelijk Wetboek toegestane uitbreidingen en wijzigingen van de oorspronkelijke vordering ten deze slechts konden worden aangenomen op voorwaarde dat de oorspronkelijke vordering gegrond werd verklaard, voor zover deze ertoe strekte te horen beslissen dat de door verweerder verleende administratieve titel onvoldoende was, en dat zulks ten deze niet het geval was, en doordat het arrest het beroepen vonnis helemaal vernietigt en aan eiser al zijn vorderingen ontzegt,

terwijl, (...)

tweede onderdeel, verweerder in zijn op 22 januari 1976 ter griffie van het arbeidshof neergelegd appelverzoekschrift had gevraagd dat voor recht zou worden verklaard dat het basisloon met een plafond van 200.000fr. op 202.872fr. zou worden gebracht vanaf 1 januari 1972; verweerder dit verzoek had herhaald in zijn conclusie voor het arbeidshof en eiser in zijn conclusie voor dat hof zijn aanspraken dienaangaande had gehandhaafd, waaruit volgt dat het arrest, door het beroepen vonnis, zelfs met betrekking tot het vaststellen van de hoogtelimiet van het basisloon, nietig te verklaren, uitspraak doet over meer dan hetgeen, overeenkomstig artikel 1068 van het Gerechtelijk Wetboek, door de akte van hoger beroep van verweerder bij het arbeidshof aanhangig was gemaakt, zodat artikel 1138, inzonderheid 2°, van het Gerechtelijk Wetboek en bovenvermeld algemeen rechtsbeginsel worden geschonden;

(...)

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat, hoewel volgens artikel 1068 van het Gerechtelijk Wetboek het hoger beroep tegen een eindvonnis of tegen een vonnis alvorens recht te doen het geschil zelf bij de rechter in hoger beroep aanhangig maakt, het evenwel aan de partijen staat door het hoofdberoep of het incidenteel beroep de perken te bepalen waarbinnen de rechter in hoger beroep over de aan de eerste rechter voorgelegde betwistingen uitspraak moet doen;

Overwegende dat verweerder zowel in de akte van hoger beroep als in zijn conclusie voor het arbeidshof de beslissing van de eerste rechter om het jaarlijks basisloon van eiser vanaf 1 januari 1972 op 202.872fr. te brengen uitdrukkelijk buiten zijn hoger beroep heeft gelaten;

Dat de rechters in hoger beroep derhalve niet bevoegd waren om het beroepen vonnis dienaangaande teniet te doen;

Dat dit onderdeel van het middel gegrond is;

Overwegende dat, krachtens artikel 53, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de beroepsziekten, verweerder in de kosten moet worden veroordeeld;

(...)

NOOT—Zie tevens: Cass., 22 mei 1978, *R. W.*, 1978-79, 1906, noot; anders: J. Van Broeckhout, «Uitbreiding of wijziging van de aanhangige vordering een wondermiddel?», *R. W.*, 1978-79, 2355.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 20 JANUARI 1981

Voorzitter: de h. Châtel

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Advocaat-generaal: de h. Krings

Strafvordering — Verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering — Openbaar ministerie.

Uit het bepaalde in art. 580, 1° tot 4°, Ger. W. vloeit voort dat de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering een aangelegenheid is die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort. De strafvordering wegens een overtreding van de wet van 9 augustus 1963 moet derhalve voor de politierechtbanken en de rechtbanken van eerste aanleg worden uitgeoefend door de leden van het arbeidsauditoraat.

Arbeidsauditeur bij de Arbeidsrechtbank
te Gent t/ D.

Gelet op het bestreden vonnis, op 6 juni 1980 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Gent;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 155 en 580 van het Gerechtelijk Wetboek, en 104 van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering,

doordat het vonnis beslist «dat het verhinderen door een geneesheer van de controleopdracht van een geneesheer-inspecteur, waardoor hij een inbreuk op artikel 104 van de wet van 9 augustus 1963 pleegt, op een aangelegenheid slaat die niet tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoort; dat derhalve de strafvordering ter zake niet door een lid van het arbeidsauditoraat had dienen uitgeoefend te worden maar door het openbaar ministerie bij de politierechtbanken»,

terwijl artikel 155, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de openbare rechtsvordering wegens een overtreding van de wetten en de verordeningen over een van de aangelegenheden die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, voor de politierechtbanken en voor de rechtbanken van eerste aanleg uitgeoefend wordt door de leden van het arbeidsauditoraat; de wet van 9 augustus 1963 een regeling instelt voor de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering en de maatregelen treft om de uitvoering ervan te waarborgen en om het gestelde doel te bereiken, met name de als verzekerden of recht-hebbenden aangeduide personen de door die wet beoogde voordelen te laten genieten; artikel 104 van deze wet van de bedoelde maatregelen deel uitmaakt; de regeling inzake ziekte en invaliditeit een aangelegenheid is die tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoort, daar artikel 580 van het Gerechtelijk Wetboek, meer bepaald 1°, 2° en 3°, aan die rechtbank de bevoegdheid toekent om kennis te nemen van de geschillen waartoe de toepassing van de ziekwet aanleiding kan geven; door te beslissen dat de weigering van een geneesheer om zich te onderwerpen aan de bij de wet van 9 augustus 1963 ingestelde controle geen inbreuk uitmaakt op een wet betreffende een aangelegenheid die tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank be-

hoort, de correctionele rechtbank de voormelde bepalingen schendt:

Overwegende dat eiser vervolgd werd om, als geneesheer, met overtreding van artikel 104 van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, de geneesheer-inspecteur C. bij de Dienst voor geneeskundige controle, bedoeld in artikel 85 van deze wet en optredende binnen het kader van zijn controleopdracht omschreven in artikel 81 van dezelfde wet, bij de uitoefening van zijn taak te hebben gehinderd;

Overwegende dat, luidens artikel 155 van het Gerechtelijk Wetboek, de strafvordering wegens een overtreding van de wetten en verordeningen over een van de aangelegenheden die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, voor de politierechtbanken en voor de rechtbanken van eerste aanleg uitgeoefend wordt door de leden van het arbeidsauditoraat;

Overwegende dat uit het bepaalde in artikel 580, 1° tot 4°, van het Gerechtelijk Wetboek voortvloeit dat de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering een aangelegenheid is die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort; dat de strafvordering wegens een overtreding van de wet van 9 augustus 1963 derhalve voor de politierechtbanken en de rechtbanken van eerste aanleg moet worden uitgeoefend door de leden van het arbeidsauditoraat;

Dat het middel gegrond is;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 JANUARI 1981

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Closon

Advocaat-generaal: de h. Ballet

Advocaten: mrs. Simont en Kirkpatrick

Exclusiviteitsovereenkomst — Concessie van alleenverkoop — Voor concessiehouders in een zelfde gebied.

Krachtens art. 1, §1, 1°, en §2, van de wet van 27 juli 1961, kan de concessiegever in een bepaald gebied aan verschillende concessiehouders het recht verlenen producten te verkopen die hij zelf vervaardigt of verdeelt, onder voorbehoud dat hij in de overeenkomst kan bepalen dat hij zelf, in dezelfde sector, dezelfde of andere producten dan die waarop de verkoopconcessie betrekking heeft, mag verkopen.

Niettegenstaande dat voorbehoud behouden de aldus aangewezen concessiehouders een monopolie en zijn zij beschermd tegen elke eventuele mededinging van derden.

N.V. D. t/ N.V. A. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 18 mei 1979 door het Hof van Beroep te Bergen gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 1 van de wet van 27 juli 1961 betreffende eenzijdige

beëindiging van de voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 13 april 1971 betreffende eenzijdige beëindiging van de verkoopconcessies, en voor zoveel nodig, schending van de artikelen 1 van de wet van 13 april 1971 en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, ter verantwoording van de principiële inwilliging van de oorspronkelijke vorderingen van de verweersters, beslist dat de tussen de verweersters en eiseres gesloten distributie-overeenkomsten concessies van alleenverkoop waren in de zin van artikel 1, § 1, 1^o, van de wet van 27 juli 1961, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 13 april 1971, op grond dat de verweersters een «verdeelde exclusiviteit» hadden gekregen voor de Belgische en Luxemburgse markt waarop elke verweerster over heel het grondgebied mocht verkopen,

terwijl onder concessie van alleenverkoop in de zin van artikel 1, § 1, 1^o, van de wet van 27 juli 1961, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 13 april 1971 moet worden verstaan de overeenkomst waarbij een partij, de concessiegever, aan één enkele andere partij, de concessiehouder, de verkoop van al of sommige van zijn produkten in een bepaald geografisch gebied toevertrouwt, hem dus een monopolie geeft, waaruit volgt dat het arrest niet, zonder schending van artikel 1, § 1, 1^o, van de wet van 27 juli 1961, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 13 april 1971, kon beslissen dat elke verweerster een concessie van alleenverkoop had in de zin van die wetsbepaling, nu het vaststelde dat elk van hen op heel het Belgisch-Luxemburgs grondgebied mocht verkopen en dus dat zij niet elk een monopolie voor een bepaald geografisch gebied hadden:

Overwegende dat, volgens artikel 1, § 1, 1^o, van de wet van 27 juli 1961 betreffende eenzijdige beëindiging van de voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 13 april 1971, niettegenstaande ieder strijdig beding, onder meer aan de bepalingen van die wet onderworpen zijn, de concessies van alleenverkoop;

Dat § 2 van dat artikel 1 bepaalt dat een verkoopconcessie, in de zin van de wet, is iedere overeenkomst krachtens welke een concessiegever aan een of meer concessiehouders het recht voorbehoudt in eigen naam en voor eigen rekening produkten te verkopen die hij zelf vervaardigt of verdeelt;

Dat krachtens die wetsbepalingen de concessiegever, in een bepaald gebied, aan verschillende concessiehouders het recht kan verlenen produkten te verkopen die hij zelf vervaardigt of verdeelt, onder voorbehoud dat hij in de overeenkomst kan bepalen dat hij zelf, in dezelfde sector, dezelfde of andere produkten mag verkopen dan die waarop de verkoopconcessie betrekking heeft;

Dat, niettegenstaande dat voorbehoud, de aldus aangewezen concessiehouders een monopolie behouden en beschermd zijn tegen elke eventuele mededinging van derden;

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest volgt dat eiseres vanaf 1960 besloot haar produkten te verkopen door bemiddeling van een beperkt aantal door haar aangewezen grossiers in bepaalde geografische sectoren; dat zij die sector vaststelde met het doel de Belgische en Luxemburgse markt totaal te bestrijken zonder dat, binnen het in concessie gegeven gebied, de aan elke verdeler toegewezen streken werden afgebakend; dat eiseres in een

protocol van 29 oktober 1960 uitdrukkelijk vaststelt dat zij heeft besloten de alleenverkoop van de artikelen vanaf 1 januari 1961 enkel toe te kennen aan de door haar aangewezen firma's; dat, hoewel in de jaren daarna de term «exclusief» niet meer voorkomt in de brieven en de processen-verbaal, uit die brieven en uit de verschillende door de partijen overgelegde stukken kan worden afgeleid dat de betrekkingen met hetzelfde oogmerk en op dezelfde grondslagen werden voortgezet tot op het moment dat ze in 1975 werden beëindigd, met het enkele voorbehoud dat eiseres meer en meer veeleisend en strenger is geworden jegens haar verdelers; dat dezen zich daaraan blijkbaar hebben onderworpen als tegenprestatie voor het voordeel dat zij trokken uit de «verdeelde exclusiviteit» die hun was toegekend;

Overwegende dat het arrest aldus wettelijk beslist dat de verweersters een concessie van alleenverkoop hadden verkregen die, hoewel ze onder hen was verdeeld, niettemin een verkoopmonopolie in een bepaalde sector is en, derhalve, beschermd worden door de wet van 27 juli 1961, gewijzigd bij de wet van 13 april 1971;

Dat het middel naar recht faalt;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 20 MAART 1981

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: baron Vinçotte

Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts

Advocaten: mrs. Van Ryn en Bützler

1. Arbeidsongeval — In openbare dienst — Subrogatoire vordering van de Staat tegen aansprakelijke derde — Vaststelling van tijdelijke arbeidsongeschiktheid — 2. Wetten en besluiten — Werking in de tijd — Nieuwe aansprakelijkheidsregel.

1. Krachtens art. 8 van het K.B. van 24 januari 1969 bepaalt de Administratieve Gezondheidsdienst volgens de voorschriften van zijn reglement betreffende de arbeidsongevallen het percentage van de blijvende invaliditeit die het gevolg is van het fysiologisch letsel dat door het arbeidsongeval is veroorzaakt.

De aldus geregelde werking van die dienst betreft niet de vaststelling van de duur van de tijdelijke ongeschiktheid en is slechts bedoeld om de omvang te bepalen van de verplichtingen die overeenkomstig de wet van 3 juli 1967 aan de Staat of de openbare instelling zijn opgelegd. Uit geen enkele ten deze toepasselijke wettelijke bepaling volgt dat de beslissing van de Administratieve Gezondheidsdienst niet mag worden betwist door de persoon die voor het ongeval aansprakelijk is, of door de verzekeraar van zijn aansprakelijkheid, tegen wie een vordering tot betaling van de naar het gemene recht verschuldigde vergoedingen wordt ingesteld.

2. De artt. 54, § 4, en 75 van de op 1 september 1978 in werking getreden wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten leggen aan de derde die voor een arbeidsongeval aansprakelijk is en aan zijn verzekeraar

nieuwe verplichtingen op en voeren aldus t.a.v. de vorige wetgeving een nieuwe aansprakelijkheidsregel in. Derhalve kunnen zij, behoudens afwijking door de wetgever van het in art. 2 B.W. gestelde principe, niet de vergoeding regelen van de schade waarvan de oorzaak dagtekent van voor hun inwerkingtreding. Weliswaar zijn de bepalingen van die wet krachtens art. 133 toepasselijk op de lopende overeenkomsten, maar dat sluit niet in dat die bepalingen kunnen worden toegepast op de gevolgen van een voor de inwerkingtreding van die wet overkomen ongeval.

N.V. Z. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 30 mei 1979 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen:

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest en van het beroepen vonnis, waarnaar het arrest verwijst, blijkt dat de aangestelde van verweerder, die bij een rijksbestuur of een rijksdienst was tewerkgesteld, een tijdelijke arbeidsongeschiktheid had ondergaan ten gevolge van een ongeval op de weg naar het werk, waarvoor de verzekerde van eiseres aansprakelijk was; dat verweerder de terugbetaling door eiseres vorderde van de geneeskundige kosten alsook van de wedden en sociale bijdragen die hij voor de periodes van tijdelijke ongeschiktheid had uitgekeerd;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1315 van het Burgerlijk Wetboek, 14 van de wet van 3 juli 1967 betreffende de arbeidsongevallen in de overheidssector, als gewijzigd door de wet van 13 juli 1973, 8 van het koninklijk besluit van 24 januari 1969 en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, na te hebben overwogen dat de Belgische Staat, in zijn hoedanigheid van arbeidsongevalverzekeraar, geen andere rechten strekkende tot herstel van de schade gedekt door arbeidsongevalverzekering kan uitoefenen dan de getroffene had kunnen uitoefenen, vaststelt: 1° dat het verslag op 25 maart 1975 opgesteld door de inspecteur-geneesheer van het Ministerie van Volksgezondheid en Gezin, dat het einde van de tijdelijke arbeidsongeschiktheid van de getroffene bepaalde op 20 augustus 1974, op 14 mei 1975 ter kennis werd gebracht van eiseres «die hierop niet reageerde» en 2° dat op 24 april 1975, ingevolge een medisch compromis tussen de getroffene en eiseres, het einde van de tijdelijke arbeidsongeschiktheid van de getroffene werd vastgelegd op 2 juni 1974, en ten slotte beslist enerzijds dat deze transactionele expertise niet tegengeworpen kan worden aan de Belgische Staat, en anderzijds dat de duur van de arbeidsongeschiktheid «verplicht» werd vastgesteld door het bij de wet voorziene orgaan zodat de rechtsvordering van de Belgische Staat afdoend was bewezen,

terwijl, eerste onderdeel, het tegenstrijdig is te oordelen dat eiseres op het verslag van 25 maart 1975, haar op 14 mei 1975 ter kennis gebracht, niet reageerde, en terzelfder tijd vast te stellen dat eiseres dit verslag betwist op grond van een medisch compromis afgesloten met het slachtoffer op 24 april 1975 (schending van artikel 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, artikel 8 van het koninklijk besluit van 24 januari 1969 zich ertoe beperkt te bepalen dat de Administratieve Gezondheidsdienst het percentage van de blijvende invaliditeit, die het gevolg is van het fysiologisch

letsel door het ongeval veroorzaakt, volgens de voorschriften van zijn reglement betreffende de arbeidsongevallen bepaalt, en noch de administratieve overheid, noch de arbeidsgerechten, door dit reglement en derhalve evenmin door de beslissing van de Administratieve Gezondheidsdienst gebonden zijn, zodat het arrest niet wetmatig mocht beslissen dat het verslag van de inspecteur-geneesheer van het Ministerie van Volksgezondheid en Gezin bindend was voor de derde-aansprakelijke en het onweerlegbaar bewijs vormde van de gegrondheid van de rechtsvordering van de Belgische Staat (schending van alle in het middel aangehaalde wetsbepalingen):

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat door artikel 1 van het koninklijk besluit van 24 januari 1969 betreffende de schadevergoeding, ten gunste van de personeelsleden der rijksbesturen en der andere rijksdiensten en van sommige leden van het personeel der gesubsidieerde onderwijsinstellingen, voor arbeidsongevallen en voor ongevallen op de weg naar en van het werk, de wet van 3 juli 1967 betreffende de schadevergoeding voor arbeidsongevallen, voor ongevallen op de weg naar en van het werk en voor beroepsziekten in de overheidssector, gewijzigd door de wet van 13 juli 1973, toepasselijk wordt verklaard, wat de regeling betreft die de genoemde wet instelt inzake schadevergoeding voor arbeidsongevallen en voor ongevallen op de weg naar en van het werk, op de leden van het vast, stagedoend, tijdelijk of hulppersoneel, zelfs al zijn zij bij arbeidsovereenkomst aangeworven, die behoren tot, onder meer, de rijksbesturen en andere rijksdiensten;

Dat bedoelde regeling van het gemene recht afwijkt;

Overwegende dat artikel 14, § 1, 3°, van genoemde wet bepaalt dat, behoudens uitzonderingen die ten deze geen toepassing vinden, en ongeacht de uit die wet voortvloeiende rechten, de rechtsvordering inzake burgerlijke aansprakelijkheid mogelijk blijft voor de getroffene of zijn rechthebbenden; dat evenwel, naar luid van § 2 van hetzelfde artikel, de volgens het gemene recht toegekende schadevergoeding niet kan worden samengevoegd met de krachtens die wet toegekende vergoedingen, en dat, ingevolge § 3, tweede lid, van genoemde artikel, de rechtspersonen of instellingen die de last van de bezoldiging dragen, in dit geval de Staat, van rechtswege treden in alle rechten, vorderingen en rechtsmiddelen die de getroffene overeenkomstig § 1 mocht kunnen doen gelden tegen de persoon die verantwoordelijk is voor het arbeidsongeval, tot het bedrag van de bezoldiging uitgekeerd gedurende de periode van tijdelijke ongeschiktheid;

Dat uit die bepalingen volgt dat de Staat of de openbare instelling die de getroffene gedurende zijn tijdelijke arbeidsongeschiktheid heeft bezoldigd, van de persoon die voor het ongeval aansprakelijk is, voor bedoelde periode van tijdelijke ongeschiktheid niet méér kan vorderen dan de uitbetaalde bezoldiging en ook niet méér dan de vergoeding die in het gemene recht voor deze tijdelijke ongeschiktheid aan de getroffene toekomt;

Overwegende dat, krachtens artikel 8 van het koninklijk besluit van 24 januari 1969, de Administratieve Gezondheidsdienst, volgens de voorschriften van zijn reglement betreffende de arbeidsongevallen, het percentage bepaalt van de blijvende invaliditeit die het gevolg is van het fysiologisch letsel door het ongeval veroorzaakt;

Dat, enerzijds, de aldus voorziene tussenkomst van

voormelde dienst niet de vaststelling van de duur van de tijdelijke ongeschiktheid betreft en dat zij, anderzijds, enkel bedoeld is om de omvang van de verplichtingen te bepalen die overeenkomstig de wet van 3 juli 1967 aan de Staat of de openbare instelling zijn opgelegd; dat uit geen ten deze toepasselijke wettelijke bepaling volgt dat de beslissing van de Administratieve Gezondheidsdienst niet zou mogen worden betwist door de persoon die voor het ongeval aansprakelijk is, of door de verzekeraar van zijn aansprakelijkheid, tegen wie een vordering tot betaling van de naar het gemene recht verschuldigde vergoedingen wordt ingesteld;

Overwegende dat, na erop te hebben gewezen dat artikel 8 van het koninklijk besluit van 24 januari 1969 aan de inspecteur-geneesheer van het Ministerie van Volksgezondheid en Gezin de bevoegdheid toekent om de duur van de tijdelijke arbeidsongeschiktheden vast te stellen en dat diens verslag ter kennis gebracht werd van eiseres, die niet reageerde, het arrest oordeelt dat een transactionele medische expertise, tot stand gekomen ingevolge een tussen eiseres en de getroffene op 24 april 1975 gesloten medisch compromis en waarbij de duur van de tijdelijke arbeidsongeschiktheden werd vastgesteld, niet kan worden tegengeworpen aan verweerder omdat de rechten van verweerder, geput uit een wet van openbare orde en dwingend recht, niet kunnen worden ingekrompen of beperkt; dat het arrest hieruit afleidt dat verweerder, tot staving van zijn rechtsvordering, steunende op subrogatie, afdoeft heeft bewezen welke de duur is van de arbeidsongeschiktheden, verplicht vastgesteld door het bij de wet ingestelde orgaan, de inspecteur-geneesheer, en welke wedden gedurende deze periodes werden uitbetaald aan de getroffene, evenals de eisbaarheid ervan naar het gemene recht;

Overwegende dat het arrest er zich aldus niet toe beperkt de bewijswaarde van het verslag van de inspecteur-geneesheer in feite te beoordelen; dat het uit het feit dat de duur van de arbeidsongeschiktheid verplicht vastgesteld wordt door de inspecteur-geneesheer in hoedanigheid van door de wet ingesteld orgaan, afleidt dat het verslag van genoemde ambtenaar bindend is, zelfs voor het bepalen van de vergoedingen die naar het gemene recht aan de getroffene toekomen, en een bewijs vormt dat niet door eiseres mag worden bestreden in het gemene recht; dat het aldus aan genoemd verslag een bewijswaarde toekent die het krachtens de wet niet heeft en, zodoende, de in het middel ingeroepen bepalingen schendt;

Dat het onderdeel gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2 van het Burgerlijk Wetboek, 54, § 4, 75 en 133 van de wet van 3 juli 1978 op de arbeidsovereenkomsten,

doordat het arrest beslist dat eiseres ten onrechte het verschuldigd zijn van de patronale bijdragen betwist, op grond van de overweging dat de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten in haar artikelen 54, § 4, en 75 uitdrukkelijk bepaalt dat de werkgever een rechtsvordering kan instellen tot terugbetaling, niet alleen van het loon, dat aan het slachtoffer is betaald, maar ook van de sociale bijdragen waartoe de werkgever door de wet of door een individuele of collectieve arbeidsovereenkomst gehouden is,

terwijl, eerste onderdeel, voornoemde wetsbepalingen niet van kracht waren op de onderhavige rechtsvordering

ingesteld bij exploit van 3 december 1975 en derhalve onwettig werden toegepast (schending van de artikelen 2 van het Burgerlijk Wetboek, 54, § 4, 75 en 133 van de wet van 3 juli 1978);

(...)

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat uit het antwoord op het tweede onderdeel van het eerste middel blijkt dat verweerder, als gesubrogeerde in de rechten die de getroffene tegen eiseres mocht doen gelden, de terugbetaling door eiseres van de gedurende de tijdelijke arbeidsongeschiktheid uitgekeerde bezoldiging kon vorderen, doch enkel ten belope van de vergoedingen die naar het gemene recht aan de getroffene toekwamen;

Overwegende dat echter verweerder, doordat hij de getroffene in dienst had, onderworpen was aan de verplichting bepaalde sociale lasten en onder meer de bijdragen aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid te betalen, welke verplichting haar grond vindt in de wettelijke en reglementaire bepalingen op het stuk;

Dat hieruit volgt dat de betalingen van dergelijke bijdragen, enerzijds, geen door de getroffene geleden schade vormden, zodat verweerder de terugbetaling ervan niet kon vorderen op grond van subrogatie in de rechten van de getroffene, en, anderzijds, voor verweerder zelf geen schade konden uitmaken die eiseres krachtens artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek diende te herstellen;

Overwegende dat, weliswaar, krachtens de artikelen 54, § 4, en 75 van de op 1 september 1978 in werking getreden wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, welke artikelen respectievelijk de arbeidsovereenkomst voor werklieden en de arbeidsovereenkomst voor bedienden betreffen, de werkgever tegen de derden die aansprakelijk zijn voor een arbeidsongeval of voor een ongeval op de weg naar of van het werk, een rechtsvordering kan instellen tot terugbetaling van de sociale bijdragen waartoe hij door de wet of door een individuele of collectieve arbeidsovereenkomst is gehouden;

Overwegende dat die wetsbepalingen aan de derde die voor het arbeidsongeval aansprakelijk is en aan zijn verzekeraar nieuwe verplichtingen opleggen en aldus ten aanzien van de vorige wetgeving een nieuwe aansprakelijkheidsregel invoeren; dat zij derhalve, behoudens afwijking door de wetgever van het in artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek gestelde principe, de vergoeding van de schade niet kunnen regelen waarvan de oorzaak dagtekent van vóór hun inwerkingtreding;

Overwegende dat, naar luid van artikel 133 van bedoelde wet van 3 juli 1978, de bepalingen van die wet weliswaar toepasselijk zijn op de lopende overeenkomsten, doch dit geenszins insluit dat die bepalingen kunnen worden toegepast op de gevolgen van een vóór de inwerkingtreding van die wet overkomen ongeval;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat het ongeval op de weg naar het werk op 2 november 1973 is gebeurd;

Dat het arrest, dat zijn beslissing betreffende de vordering tot terugbetaling van de patronale bijdragen op de artikelen 54, § 4, en 75 van de wet van 3 juli 1978 grondt, aldus artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek schendt;

Dat het onderdeel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest behalve in zoverre het de hogere beroepen ontvankelijk verklaart en eiseres veroordeelt tot terugbetaling van medische kosten; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing; houdt de kosten aan en zegt dat de feitenrechter erover zal beslissen;

verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Antwerpen.

NOOT—Vorenstaand arrest vernietigt Hof Brussel, 30 mei 1979, *R.W.*, 1980-81, 2402.

HOF VAN BEROEP TE GENT

10e KAMER — 30 OKTOBER 1980

Voorzitter: de h. Maes

Raadsheren: de hh. Denys en Casier (rapporteur)

Advocaat-generaal: de h. Colpaert

Advocaten: mrs. Van Meulder en Waterschoot

Overspel — Klacht — Advocaat handelende namens de beledigde partij.

Geen enkele wettelijke bepaling schrijft bepaalde vormelijkheden voor waaraan de klacht van de beledigde echtgenoot inzake overspel zou moeten voldoen. De burgerlijke-partijstelling door de raadsman van de beledigde partij voor de onderzoeksrechter aan wie hij een door de klager eigenhandig ondertekende brief overhandigt, geldt als regelmatige klacht.

R. t/ K.

1. Op 17 mei 1979 heeft de raadsman van Jean-Pierre R. zich burgerlijke partij gesteld, voor en in naam van deze laatste, bij de onderzoeksrechter in de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent, tegen zijn echtgenote Godelieve K., uit hoofde van overspel.

Deze advocaat was houder van een geschreven duidelijk geformuleerde klacht uitgaande van Jean-Pierre R. zelf en door deze laatste ondertekend, en van een uittreksel in origineel van de huwelijksakte betreffende Jean-Pierre R. en Godelieve K.. Deze beide documenten werden aan de onderzoeksrechter overhandigd.

2. Geen enkele wettelijke bepaling schrijft bepaalde vormelijkheden voor waaraan de klacht uitgaande van de echtgenoot die beweert beledigd te zijn, op straffe van nietigheid zou moeten voldoen, en deze klacht moet zeker niet gedaan worden in de vormen door de artikelen 31, 63 en 65 van het Wetboek van Strafvordering bepaald.

De burgerlijke-partijstelling door de advocaat voor zijn cliënt voor de onderzoeksrechter aan wie hij een door klager eigenhandig ondertekende brief overhandigt, geldt als een regelmatige klacht. De advocaat verschijnt immers als gevolmachtigde van de partij zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken daar de wet inzake klacht wegens overspel geen bijzondere lastgeving eist (art. 440 Ger. W.).

De klacht zou niet eens meer moeten worden bevestigd aangezien de stelling als burgerlijke partij van een advocaat voldoende aantoonde dat de klacht van de benadeelde uitgaat, dit op grond van de geloofwaardigheid van de advocaat voortvloeiend uit de hem eigen rechtspositie toegekend naar luid van artikel 440 van het Gerechtelijk Wetboek.

Het is dan ook ten onrechte dat de eerste rechter omdat de advocaat niet houder was van een speciale volmacht van zijn cliënt het zich burgerlijke partij stellen in de beschreven omstandigheden niet als een geldige klacht heeft beschouwd en daaruit verder afgeleid heeft dat de strafvordering niet regelmatig in werking werd gesteld.

(...)

NOOT—*Klacht van de beledigde echtgenoot inzake overspel*

1. De advocaat die zich voor de onderzoeksrechter namens zijn cliënt burgerlijke partij stelt en die in de akte van stelling verklaart op te treden namens de beledigde echtgenoot, wordt wettelijk vermoed daartoe een regelmatige lastgeving te hebben gekregen van deze persoon (cf. Cass., 9 februari 1978, *R.W.*, 1978-79, 31).

2. Wanneer de beledigde echtgenoot bij monde van zijn raadsman klacht doet wegens overspel, dan hoeft deze klacht niet bevestigd te worden door de betrokkene. Zulks brengt slechts tijdverlies mee en schaadt bovendien het discreet karakter van het onderzoek.

Dat ook in deze materie heel wat overbodig formalisme bedreven wordt zal geen zinnig rechtspracticus ontkennen...

A. Vandeplas

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

2e KAMER — 23 JUNI 1981

Voorzitter: de h. Romain

Raadsheren in sociale zaken: de HH. Jacobs en Lambrechts

Advocaten: mrs. Swennen en Nulens loco Bouveroux

Arbeidsovereenkomst — Bedienden — Loon hoger dan 250.000fr. — Eenzijdige beëindiging door de werkgever — Hoegroothed van de opzeggingsvergoeding — Mogelijkheid om gelijkwaardige betrekking te vinden.

De moeilijkheid om een gelijkwaardig werk te vinden is geen criterium dat als zodanig door de werkgever in aanmerking te nemen is om de opzeggingsvergoeding te berekenen. De grootte van die vergoeding moet niet in overeenstemming zijn met de periode nodig voor het vinden van ander gelijkwaardig werk. De wet houdt geen rekening met conjunctuur of reclassering maar enkel met het aantal dienstjaren bij dezelfde werkgever.

N. t/ V.Z.W. K.

Overwegende dat nog overblijft de betaling van de hoegrootheid van de verbrekingsvergoeding voor appellant; dat het loon van betrokkene de limiet in artikel 15, § 2, van de gecoördineerde wetten overschreed zodat de door de werkgever in acht te nemen opzeggingstermijn in casu minstens negen maanden moest bedragen; dat geïntimeerde een vergoeding ter grootte van 12 maanden wedde a rato van 37.002 frank aanbiedt;

dat appellante haar eis van een vergoeding belopende 32 maanden loon motiveert met de slechte toestand van de arbeidsmarkt, de structuur van het Belgisch onderwijs waardoor zij met haar diploma geen toegang heeft tot het rijksonderwijs terwijl zij na het gebeurde ook weinig kans zal hebben om opnieuw een betrekking in het katholiek onderwijs te vinden, en de schadepost die voor haar ontstaat uit het feit dat zij geen recht heeft op werkloosheidsuitkeringen daar zij door haar vaste benoeming met het staatspersoneel gelijkgesteld was;

dat het Hof van oordeel is dat de door partij N. aangevoerde redenen niet doorslaggevend zijn; dat de betrokkene, gezien haar scholing en ervaring, toegang heeft tot een belangrijke arbeidsmarkt buiten het onderwijs; dat het daarenboven een eenzijdige opvatting is, te zeggen dat de verbrekingsvergoeding de periode moet dekken die nodig is om een gelijkaardige dienstbetrekking te vinden; dat deze opvatting niet in de wet uitgedrukt wordt en tot overdreven gevolgen leidt aangezien ze de werkgever die een werknemer aanwerft die niet gemakkelijk in een zelfde functie te reclasseren zal zijn, meteen de last oplegt van een loonwaarborg na ontslag gedurende een tijdsspanne die buiten proportie met het contract kan staan;

dat de wet geen rekening houdt met conjunctuur of reclassering doch alleen het aantal dienstjaren bij dezelfde werkgever kent, zodat de vergoeding zich als een soort anciënniteitspremie voordoet; dat de door appellante ingeroepen schalen overigens in wezen niet veel anders dan aandikkingsformules van deze premie zijn;

dat het wettelijk criterium aldus op een moreel element in de relatie tussen partijen wijst en met name de getrouwheid en de toewijding honoreert; dat de wet dit voor de lagere bedienden op forfaitaire wijze doet en voor de bedienden met een hogere positie in de mogelijkheid voorziet om de «gouden handdruk» op grond van specifieke verdiensten te negociëren of door de rechter te laten bepalen;

dat in casu geen specifieke verdiensten worden aange-toond die de vordering van partij N. in de door haar gestelde omvang zouden rechtvaardigen; dat het aanbod van de V.Z.W. K., dat de wettelijke maat met een derde overtreft, met inachtneming van het geheel van de gegevens van de zaak als billijk voorkomt;

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

14e KAMER — 14 OKTOBER 1981

Voorzitter: mevr. Vaes

Rechters: de hh. Verdict en De Bisschop

Advocaten: mrs. Oostvogels en De Wachter

Echtscheiding — Door onderlinge toestemming — Voorafgaande overeenkomst — Bijdrage in het onderhoud van de kinderen — Betaling tot meerderjarigheid — Uitvoerbare titel.

De voorafgaande overeenkomsten bij echtscheiding door onderlinge toestemming strekken de partijen tot wet.

De verbintenis inzake de onderhoudsbijdrage voor de kinderen kan alleen in hun belang worden gewijzigd en gaat slechts teniet in de door de wet bepaalde gevallen. Bepaalt de overeenkomst dat de onderhoudsbijdrage dient te worden betaald tot aan de meerderjarigheid van de kinderen, dan kan hiervan niet afgeweken worden.

De notariële akte waarin de overeenkomsten vastgelegd zijn, is een uitvoerbare titel.

H. t/ R.

Overwegende dat de oorspronkelijke eis van appellant, ongegrond verklaard door de eerste rechter, strekt tot de afschaffing, vanaf 3 februari 1978, datum van het inleidend verzoekschrift, van de maandelijks som van 1.500fr., die hij aan geïntimeerde betaalt, als bijdrage in de kosten van onderhoud, opvoeding en andere van hun twee kinderen als bepaald in de akte van 20 juni 1966 van notaris V., houdende de aan de echtscheiding door onderlinge toestemming voorafgaande overeenkomst, om de reden dat de twee kinderen over voldoende eigen inkomsten beschikken en bovendien gehuwd zijn;

Overwegende dat appellant de eerste rechter verwijt zijn vordering te hebben afgewezen op grond van de onveranderlijkheid van de overeenkomst die, voorafgaande aan hun echtscheiding door onderlinge toestemming, tussen partijen is gesloten;

Overwegende dat appellant het tenietdoen van het vonnis a quo vordert omdat volgens hem op grond van art. 1288 Ger. W. een dergelijke overeenkomst geenszins onveranderlijk is aangezien tevens toepassing moet worden gemaakt van de wettelijke bepalingen van hoofdstuk V, titel 5, boek 1, van het Burgerlijk Wetboek; dat bovendien geïntimeerde geen rechtsgeldige titel meer heeft om op te treden voor de gemeenschappelijke kinderen aangezien beide gehuwd zijn en zij bijgevolg geen enkel beheersrecht meer over hen heeft;

Overwegende dat geïntimeerde de bevestiging van het vonnis a quo vraagt;

Overwegende dat appellant zijn vraag tot afschaffing grondt op art. 1135 B.W. en aanvoert dat «het gebruik, en inzonderheid de billijkheid, voorschrijven dat geen onderhoudsvergoedingen meer verschuldigd zijn voor kinderen zodra ze kunnen voorzien in hun eigen onderhoud»; dat «bij een andere toepassing, de onderhoudsvergoeding ten bate van de kinderen van haar doel zou worden afgewend om te dienen als een onderhoudsvergoeding ten bate van de andere echtgenoot»;

Overwegende dat, zoals blijkt uit bovenvermelde akte van 20 juni 1962 van notaris V., appellant zich verbonden heeft tot de betaling aan geïntimeerde van een maandelijks som van 1.500fr. als bijdrage in de kosten van onderhoud, opvoeding en andere van de twee kinderen van partijen tot aan hun meerderjarigheid;

Overwegende dat voormelde verbintenis van appellant geenszins inhoudt dat zijn bijdrageverplichting zou wegvallen indien die kinderen vóór hun meerderjarigheid een

eigen inkomen zouden hebben en/of in het huwelijk zouden treden;

Overwegende dat de aan een echtscheiding door onderlinge toestemming, voorafgaande overeenkomst, vrijelijk door partijen aangegaan, hun tot wet strekt; dat de omstandigheid dat bedongen is dat de overeengekomen bijdrage betaald dient te worden tot aan de meerderjarigheid van de kinderen niet van die aard is dat van die overeenkomst afgeweken mag worden, aangezien, voor zover de kinderen in niets te kort komen, de echtgenoten hun onderlinge bijdrage tot de kosten naar goeddunken regelen (Cass., 14 nov. 1979, *R.W.*, 1979-80, 2165);

Overwegende dat de verbintenissen die worden aangegaan in het kader van een procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming principieel onveranderbaar zijn; dat de verbintenis bij te dragen in de kosten van opvoeding enz. van de kinderen uitsluitend veranderd kan worden in het voordeel van de kinderen, maar geenszins in het voordeel van de bijdrageplichtige (*R.C.J.B.*, 1970, 651, nr. 65, c);

Overwegende anderzijds dat voormelde verbintenis van appellant opgenomen is, niet tegenover de kinderen, maar wel tegenover geïntimeerde persoonlijk («cette convention engage les parents l'un envers l'autre»; Cass., 21 maart 1975, *Rev.pr.not.b.*, 1975, 405);

Overwegende bijgevolg dat de bewering van appellant volgens welke «geïntimeerde geen enkel beheersrecht meer kan doen gelden op de beide minderjarige doch gehuwde kinderen» ter zake volledig irrelevant is;

Overwegende dat appellant op de kwestieuze verbintenis niet kan terugkomen;

Overwegende dat het volkomen terecht is dat de eerste rechter in een van zijn overwegingen onderstreept dat, bij echtscheiding door onderlinge toestemming, de notariële akte waarin de voorafgaande overeenkomst vastgelegd is, een uitvoerbare titel is en dat de verbintenissen met betrekking tot de kinderen slechts tenietgaan in de door de wet bepaalde gevallen zoals bij voorbeeld verjaring of afstand van recht (Vred. Brüsschaat, 30 juni 1976, *R.W.*, 1976-77, 1266);

Overwegende dat er bijgevolg aanleiding bestaat het beroepen vonnis te bevestigen en appellant af te wijzen;

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 31 maart 1981

Bescherming van de maatschappij — Door de minister van Justitie bevolen internering — Vaststelling van geestestoestand door commissie — Cassatieberoep daartegen — Niet ontvankelijk.

«Overwegende dat eiser, onder meer, veroordeeld werd tot levenslange dwangarbeid; dat hij, na beslissing van de minister van Justitie, genomen ter uitvoering van artikel 21 van de wet tot bescherming van de maatschappij, Te Merksplas werd geïnterneerd;

«Overwegende dat de commissie tot bescherming van de maatschappij, op eisers verzoek om voor haar te verschijnen, beslist: 'behoud in Merksplas B.G., gelet op het medisch verslag van 4.12.1980, waaruit blijkt dat betrokkene aangewezen blijft op een gesloten psychiatrisch milieu, dient de toepassing van artikel 21 van de wet van 1.07.1964 verder gehandhaafd';

«Overwegende dat het derde lid van artikel 21 van de wet tot bescherming van de maatschappij bepaalt: 'indien de geestestoestand van de veroordeelde vóór het verstrijken van de straftijd voldoende is verbeterd zodat zijn internering niet meer nodig is, stelt de commissie dat vast en gelast de minister van Justitie de terugkeer van de veroordeelde naar de strafinrichting waar hij voordien in hechtenis was';

«Overwegende dat deze wetsbepaling de commissie tot bescherming van de maatschappij geen bevoegdheid verleent om uitspraak te doen over de persoonlijke vrijheid of over de handhaving van de internering van de veroordeelde wiens straftijd niet is verstreken;

«Dat de vaststellingen welke door de commissie bij toepassing van bedoeld artikel ten deze worden gedaan derhalve geen beslissingen zijn, waartegen cassatieberoep open staat.»

(Voorzitter: de h. Châtel — Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws — Advocaat-generaal: de h. Declercq — In de zaak: Van H.)

NOOT—Zie Cass., 6 mei 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1003.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 31 maart 1981

Voorlopige hechtenis — Handhaving — Conclusie waarin betwist wordt dat er voldoende aanwijzingen van schuld zijn — Motivering.

Eiser verwijt het bestreden arrest (Hof Brussel, K.I., 19 februari 1981) dat het door louter te beslissen dat er voldoende aanwijzingen van schuld zijn niet antwoordt op zijn conclusie waarin hij omstandig aanvoerde dat er geen voldoende bezwarende gegevens bestonden om de voorlopige hechtenis te handhaven.

«Overwegende dat voor de handhaving van de voorlopige hechtenis, onder meer, vereist is dat er tegen de verdachte voldoende aanwijzingen van schuld bestaan; dat wanneer het bestaan van zulke aanwijzingen bij conclusie wordt aangevochten, het onderzoeksgerecht die conclusie regelmatig beantwoordt door, zoals ten deze, vast te stellen dat er voldoende aanwijzingen van schuld aanwezig zijn;

«Dat het middel niet kan worden aangenomen.»

(Voorzitter: de h. Châtel — Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws — Eerste advocaat-generaal: de h. Charles — Advocaat: mr. Houtekier — In de zaak: Van der K.)

NOOT—Zie Cass., 14 juni 1977, *R.W.*, 1977-78, 57, en de conclusie van de advocaat-generaal Lenaerts.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 1 april 1981

Hoven en rechtbanken — Strafzaken — Samenstelling van de rechtbank — Terechting — Geen vaststelling van aanwezigheid van openbaar ministerie en van de griffier — Nietigheid van het vonnis.

Het bestreden arrest (Hof Luik, 3 december 1980) wordt op de volgende gronden vernietigd:

«Overwegende dat de zaak werd behandeld ter terechtzitting van 20 november 1978 van de Correctionele Rechtbank te Luik; dat noch in het proces-verbaal van die zitting noch in het door de rechtbank op 29 juni 1979 gewezen vonnis wordt vastgesteld welke magistraat het ambt van openbaar ministerie heeft uitgeoefend ter zitting van 20 november 1978 en evenmin wie als griffier de terechtzitting bijgewoond heeft;

«Overwegende dat het Hof aldus in de onmogelijkheid verkeert na te gaan of het ambt van openbaar ministerie en van griffier regelmatig werd uitgeoefend op de terechtzitting van 20 november 1978 van de correctionele rechtbank; dat daaruit volgt dat het vonnis nietig is;

«Overwegende dat het hof van beroep, nu het zijn beslissing grondt op de motivering van dat vonnis, de nietigheid van dat vonnis heeft overgenomen.»

(Voorzitter: baron Richard — Raadsheer-rapporteur: de h. Stranard — Advocaat-generaal: de h. Ballet — Advocaat: mr. Draps — In de zaak: M. t/ Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 14 april 1981

1. Strafvordering — Eed van getuige, deskundige, tolk — Nietigheid — Niet aangevoerd — Gedekt door op tegenspraak gewezen vonnis — 2. Onrechtmatige daad — Schade en schadeloosstelling — Overlijden — Mede door eigen schuld van getroffene — Invloed op aan naaste familieleden toekomende schadevergoeding.

De eisers (beklaagde en zijn verzekeraar) voeren tegen het bestreden arrest (Hof Gent, 5 maart 1980) twee middelen aan.

1. Het eerste middel betreft de eed van een deskundige die door de eerste rechter werd gehoord. De eisers leiden een nietigheid af uit de omstandigheid dat de deskundige wel als getuige maar niet als deskundige de vereiste eed heeft afgelegd. Het middel faalt naar recht:

«Overwegende dat in strafzaken, krachtens artikel 407 van het Wetboek van Strafvordering, aangevuld door het enig artikel van de wet van 22 juni 1976, de nietigheden voortkomende uit enige onregelmatigheid betreffende de eed van getuigen, deskundigen of tolken gedekt zijn wanneer een vonnis of arrest op tegenspraak, behalve datgene dat een maatregel van inwendige aard inhoudt, gewezen is zonder dat de nietigheid door een van de partijen is voorgedragen of door de rechter ambtshalve is uitgesproken;

«Overwegende dat ten deze de eventuele nietigheid die aan de voor de eerste rechter afgelegde verklaring van deskundige P. zou kleven, gedekt is door het op tegen-

spraak gewezen vonnis van de eerste rechter, gedagtekend 19 september 1978.»

2. In het tweede middel wordt aangevoerd dat het bestreden arrest ten onrechte aan de broers en zusters van het overleden slachtoffer van een verkeersongeval volledige schadevergoeding heeft toegewezen, ofschoon het aanneemt dat ook de getroffene schuld had aan het ongeval. Dit middel is gegrond:

«Overwegende dat het arrest oordeelt dat 'de eerste rechter terecht rekening heeft gehouden met de wederzijdse fouten begaan door de beklaagde (eiser S.) en Lieve D. (dochter van de verweerders q.q. en zuster van de kinderen Pieter, Isabelle, Hans en Sofie) en de aansprakelijkheid bij helfte heeft verdeeld'; dat het arrest, na te hebben geconstateerd dat over de schadevergoedingsbedragen oordeelkundig werd beslist, daaraan toevoegt: 'behalve voor de kinderen D. die, als derden, recht hebben op de volledige schadevergoeding' en dientengevolge eiser veroordeelt tot betaling van het volledige bedrag dat de verweerders, namens voornoemde kinderen, als vergoeding van dier morele schade hadden geëist; dat het hof van beroep verder het arrest 'gemeen verklaart' aan de vrijwillig tussengekomen partij de naamloze vennootschap G.,;

«Overwegende dat de morele schade door de naaste familieleden van het slachtoffer geleden, hoewel zij werkelijk voor hen een persoonlijke schade is, toch een bij terugslag geleden schade is, die enkel haar oorsprong vindt in de familie- en genegenheidsbanden tussen hen en het overleden slachtoffer; dat, wegens die banden, dit recht door de persoonlijke verantwoordelijkheid van het slachtoffer is bezwaard in zoverre de dader van het ongeval die verantwoordelijkheid aan het slachtoffer zelf had kunnen opwerpen;

Overwegende dat, wanneer de schade, zoals ten deze, is veroorzaakt tegelijk door de schuld van het slachtoffer, en door die van een derde, hier eiser, laatstgenoemde die schade slechts moet vergoeden in evenredigheid met zijn aandeel in de aansprakelijkheid voor het ongeval;

«Overwegende dat het arrest derhalve, nu het aanneemt dat eiser S. slechts voor de helft aansprakelijk is, de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek schendt door hem te veroordelen tot vergoeding van de gehele morele schade door de kinderen D. opgelopen.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Châtel — Advocaat-generaal: de h. Declercq — Advocaten: mrs. Ansiaux en De Gryse — In de zaak: S. en N.V. G. t/ D. en L.)

NOOT—Ad 1: zie Cass., 6 en 7 februari 1979, *Arr. Cass.*, 1978-79, 641 en 659; 25 januari 1977, *ib.*, 1977, 587; noot bij Cass., 17 januari 1977, *ib.*, 1977, 550.

Ad 2: zie Cass., 15 april en 16 september 1980 en 10 februari 1981, *R.W.*, 1980-81, 2725, 2751 en 2728, alsmede de daar geciteerde rechtspraak.

Hof Brussel (1e Kamer), 6 januari 1981

Lening — Bruiklening — Springpaard — Dodelijke val na het nemen van lichte hindernis — Toeval en overmacht — Geen aansprakelijkheid van de lener.

Daar eerste geïntimeerde, die eigenares is van het springpaard «My Lord», in de loop van de maand januari 1975 in Italië moest verblijven, gaf zij haar paard in bruikleen aan appellant, opdat laatstgenoemde het dier zou trainen en laten springen.

Ingaande op een voorstel van appellant, stemde eerste geïntimeerde ermee in dat haar paard op 1 augustus 1975 naar de manège «L'Etrier» in Knokke zou overgebracht worden, samen met een van de paarden van appellant.

Toen appellant op 10 augustus 1975, tijdens een proefrit, met het paard van eerste geïntimeerde over een lichte hindernis op de renbaan van «L'Etrier» sprong, kwam het dier ten val en overleed nadien ten gevolge van een breuk van de wervelkolom.

De oorspronkelijke vordering van geïntimeerde strekte ertoe appellant op grond van de artikelen 1875 e.v. en 1382 e.v. B.W. te doen veroordelen tot betaling van een schadevergoeding van 300.000fr. wegens het verlies van hun springpaard.

De eerste rechter (Rb. Brussel, 12 april 1978) besliste dat appellant op grond van artikel 1880 B.W. tot schadevergoeding gehouden is en stelde een deskundige aan om de waarde van het verloren gegane paard en de door geïntimeerden geleden schade te ramen.

Op grond van de volgende motieven vernietigt het hof dit vonnis:

«Overwegende dat geïntimeerden niet bewijzen noch aanbieden te bewijzen dat de val en de dood van het paard aan een fout of onvoorzichtigheid van appellant te wijten is; dat integendeel niet betwist wordt dat appellant een zeer ervaren ruiter is, die springpaarden bezit en kan hanteren en dat het ongeval plaatsvond op een goed ingerichte renbaan met normale hindernissen; dat het springpaard in goede gezondheid was en dat niets toelaat te beweren dat het oververmoeid geweest zou zijn of op verkeerde of onhandige wijze geleid; dat de vordering, in zover zij steunt op de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, derhalve ongegrond is;

«Overwegende dat appellant, als ontlener, gehouden was, overeenkomstig artikel 1880 van voormeld wetboek, als een goed huisvader voor de bewaring en het behoud van het paard te zorgen en, overeenkomstig artikel 1875 van dit wetboek, de zaak terug te geven na daarvan gebruik te hebben gemaakt;

«Overwegende dat appellant zich van het springpaard bediend heeft voor het gebruik dat door de aard der zaak en de overeenkomst bepaald was en bovendien in het gemeenschappelijk belang van beide partijen; dat uit niets blijkt dat hij niet naar behoren voor de bewaring en het behoud van de ruiter zou hebben gezorgd;

«Overwegende dat appellant aanvoert dat hij het paard niet heeft kunnen teruggeven, na daarvan gebruik te hebben gemaakt, daar het dier door overmacht verongelukte;

«Overwegende dat uit de bovenaangehaalde elementen en uit de door appellant overgelegde verklaringen, meer bepaald die van Jacques M. en Ivan V., inderdaad mag worden afgeleid dat het ongeval, waaraan het paard overleed, enkel aan toeval en overmacht te wijten is; dat appellant het dier tegen dat toeval niet had kunnen behoeden door zijn eigen zaak te gebruiken vermits het precies de wil en het belang was van eerste geïntimeerde dat appellant haar ruiter zou trainen en laten springen; dat de vordering, in zover zij steunt op de artikelen 1875 en vol-

gende van het Burgerlijk Wetboek derhalve eveneens ongegrond is.»

(Voorzitter: de h. Jans — Raadsheren: de hh. Deviaene en Thiry — Advocaten: mrs. Derieuw en Van Den Neucker — In de zaak: D. t/ S. en M.)

Rb. Mechelen (1e Kamer), 17 februari 1981

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Zwempartij met jeugdige vrienden onder elkaar — Sprong van de wiplank van de ene waarbij de andere, aan het zwemmen zijnde, gewond wordt.

Op 20 juni 1979 was de minderjarige zoon van eisers samen met enkele vrienden aan het zwemmen in het gemeentelijk zwembad van Heist-op-den-Berg. Toen hij op een bepaald ogenblik juist boven water kwam, sprong de minderjarige zoon van verweerders van de wiplank en kwam met zijn voet in het aangezicht van de zoon van eisers terecht die hierbij ernstig gewond werd.

Uit de bij de verzekeringsaangifte gevoegde schets blijkt dat het zwembad 8,33m breed is. Volgens de ene getuige sprong de zoon van verweerders een weinig schuin van de wiplank, terwijl hij volgens een andere getuige door een verkeerde beweging te veel naar rechts sprong, d.w.z. zeer dicht tegen de zijkant van het zwembad. De partijen en de getuigen zijn het er niet over eens vanwaar de zoon van eisers kwam aangezwommen.

De rechtbank acht de zoon van verweerders volledig aansprakelijk voor dit ongeval:

«Overwegende dat het zwemmen — zowel boven als onder water — een normaal gebruik maken is van een zwemdok;

«Dat het gebruik maken van een wiplank of een sprong in het water, hoewel gerechtvaardigd, een activiteit is die meer aandacht, voorzichtigheid en vooruitzien vraagt aangezien men de personen, in het zwembad aanwezig, eventueel kan hinderen;

«Dat men, vooraleer men zich opnieuw al springend of duikend te water begeeft, moet nagaan of geen andere gebruikers zich daar reeds bevinden of kunnen bevinden;

«Dat de omstandigheid dat T. E., juist vóór de sprong van De T.P., naar de oppervlakte zwom, en dus zich toen nog onder water bevond, de verantwoordelijkheid van de in het water springende zwemmer niet wegneemt;

«Dat bovendien dient te worden opgemerkt dat water van een gemeentelijk zwembad helder dient te zijn en dat zelfs een persoon op een diepte van 3m gemakkelijk op te merken is;

«Dat derhalve de fout in hoofde van De T. bewezen is;

«Dat het onder water zwemmen en zelfs aan de oppervlakte komen in de omgeving van de wiplank geen fout betekent aan de zijde van T.E.;

«Dat bovendien dient te worden opgemerkt dat T.E. zich dicht bij de boord van het zwembad bevond aangezien volgens de verklaring van Van den B. Luc zij hem 'na de botsing van op de zijkant konden vastgrijpen en uit het water halen'.»

(Voorzitter: de h. Wauters — Rechters: de hh. Simons en Van de Werf — Advocaten: mrs. Theunis en Deprez — In de zaak: T. en Van H. t/ De T. en V.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van Rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 158/80 — Rewe/Hauptzollamt Kiel (prejudiciële zaak) — *Butterfahrten* — 7 juli 1981

De feiten

Verscheidene rederijen organiseren vanuit havens aan de Oostzeekust van Sleeswijk Holstein zogenoemde «*Butterfahrten*». De tochten duren maximaal acht uur. Zij gaan via de zeegrens van het douanegebied naar de kustwateren of naar volle zee buiten het Duitse grondgebied. Soms wordt na het verlaten van het douanegebied aan zeezijde ook kort in een Deense haven aangelegd. Tijdens de tocht kunnen de passagiers goederen als alcohol, tabak en parfumerie-artikelen en ook boter kopen.

Binnen bepaalde maxima worden bij invoer van deze goederen aan de Duitse grens geen rechten geheven. De goederen worden, omdat zij het geografische grondgebied van de Gemeenschap verlaten, door deze gesubsidieerd uit de middelen van het oriëntatie- en garantiefonds, voorzover voor deze goederen uitvoerrestituties en monetair compenserende bedragen worden toegekend; dit geldt bijvoorbeeld voor boter en vlees.

Verzoeksters in het hoofdgeding, van wie een grossiersbedrijf is en de andere een detailhandel, beweren door deze praktijken benadeeld te zijn doordat de «*Butterfahrten*» een belangrijk deel van de koopkracht van de bewoners van de Oostzeekust onttrekken aan de plaatselijke grossiers- en detailzaken; zij hebben zich tot het Finzgericht gewend, stellende dat de «*Butterfahrten*» in strijd zijn met het gemeenschapsrecht; het Hof van Justitie heeft zich in dit verband uitgesproken over een aantal desbetreffende prejudiciële vragen.

De communautaire regeling

— Verordening nr. 1544/69 kent binnen bepaalde kwantitatieve en waardegrenzen vrijstelling van invoerrechten toe voor goederen die zich in de persoonlijke bagage van reizigers afkomstig uit derde landen, bevinden.

— Richtlijn 69/169, zoals aangevuld in 1972 en 1978, bepaalt dat voor invoer door reizigers afkomstig uit derde landen, vrijstelling van omzetbelasting en accijnzen geldt die in grote lijnen binnen dezelfde grenzen ligt als die voor douanerechten.

— Verordening nr. 3023/77 van de Raad van 20 december 1977 (PB 1977, L358, blz. 2) verklaart de Lid-Staten bevoegd vrijstelling van invoerrechten te verlenen voor bepaalde landbouwprodukten «die zijn verkocht of gedistribueerd aan boord van schepen, die een haven van de Gemeenschap hebben verlaten en opnieuw een haven van de Gemeenschap binnenlopen, zonder een haven te hebben aangedaan die buiten het douanegebied van de Gemeenschap is gelegen, en die

— bij uitvoer buiten de Gemeenschap aanleiding hebben gegeven tot het verrichten van de douaneformaliteiten bij uitvoer voor de toekenning van restituties of andere bedragen bij uitvoer in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, of

— zich bij de inscheeping niet in een van de twee in artikel 9, lid 2, van het Verdrag bedoelde situatie bevinden.»

Onder «invoerrecht» in de zin van de verordening zijn te verstaan douanerechten en heffingen van gelijke werking, alsmede landbouwheffingen en andere in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid toegepaste heffingen bij invoer.

De Duitse regeling

De goederen die reizigers incidenteel en uitsluitend voor eigen gebruik invoeren, zijn binnen bepaalde kwantitatieve en waardegrenzen vrijgesteld van invoer- en douanerechten.

In Rechte

Het Hof heeft de acht door de nationale rechter gestelde vragen gegroepeerd.

De douanerechten

1. Uitlegging van verordening nr. 1544/69 — vrijstelling van douanerechten.

Deze verordening regelt de invoerrechten die van toepassing zijn op goederen in de persoonlijke bagage van reizigers. Zij strekt tot vergemakkelijking van het werk van de douanediens van de Lid-Staten door hun de ingewikkelde problemen te besparen die voortvloeien uit het omvangrijke verkeer tussen de Gemeenschap en de derde landen en uit het uiteenlopende karakter van de door reizigers ingevoerde goederen.

De verordening zegt niets over de herkomst van de goederen waarvoor vrijstelling van douanerechten wordt verleend en heeft enkel betrekking op kleine hoeveelheden goederen die slechts een geringe belastbare waarde vertegenwoordigen.

Om misverstanden bij de uitlegging te voorkomen, preciseert de verordening dat de vrijstelling van douanerechten enkel geldt voor reizigers die uit derde landen komen.

Uitspraak doende over de uitlegging van verordening nr. 1544/69, heeft het Hof voor recht verklaard:

«De vrijstelling bedoeld in verordening nr. 1544/69, zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening nr. 3061/78, geldt slechts voor goederen die deel uitmaken van de persoonlijke bagage van reizigers die uit een derde land komen.

Deze vrijstelling is van toepassing ongeacht de oorsprong en herkomst van de goederen en ongeacht de douanerechten en belastingen die daarop voor hun invoer in de Gemeenschap zijn geheven. Als reiziger die uit een derde land komt, in de zin van de verordening, kan echter niet worden aangemerkt degene die, tijdens een cruise vanuit een haven van een Lid-Staat, niet in een derde land aan land gaat of daar slechts symbolisch aan land gaat zonder er lang genoeg te verblijven om daadwerkelijk de mogelijkheid te hebben inkopen te doen.»

De verwijzende rechter heeft voorts nog gevraagd of verordening nr. 1544/69 een uitputtende regeling over de vrijstelling van douanerechten voor goederen die deel uitmaken van de persoonlijke bagage van reizigers bevat, dan wel of de Lid-Staten naast en boven de regeling van voornoemde verordening zelfstandig vrijstelling mogen toekennen.

Uit de verdragsbepalingen (instelling van een gemeenschappelijk douanetarief — douaneunie) blijkt duidelijk dat enkel de Raad bevoegd is onder afwijking van

het gemeenschappelijk douanetarief, vrijstellingen voor bepaalde produkten vast te stellen.

Hierover heeft het Hof voor recht verklaard:

«Verordening nr. 1544/69 van de Raad van 23 juli 1969 bevat een uitputtende regeling betreffende de vrijstelling van goederen die deel uitmaken van de persoonlijke bagage van reizigers die uit een derde land komen. Deze regeling laat de Lid-Staten geen bevoegdheid om, op het door de verordening bestreken gebied, een vrijstelling toe te staan die verder gaat dan die door de verordening is voorzien.»

2. Geldigheid van verordening nr. 3023/77 van de Raad — vrijstelling van landbouwheffingen

Gevraagd wordt of verordening nr. 3023/77 niet ongeldig is wegens strijd met gemeenschapsrecht van hogere orde (bv. gelijkheidsbeginsel, gelijkheid van mededinging, evenredigheidsbeginsel).

Alvorens over te gaan tot een onderzoek van deze middelen, moet worden nagegaan of de verordening voldoet aan de motiveringsvereisten van artikel 190 EEG-Verdrag.

Nadat hij zekere misbruiken had vastgesteld, heeft de Raad verordening nr. 3023/77 'betreffende bepaalde maatregelen, bedoeld om een einde te maken aan misbruik bij de verkoop van landbouwprodukten aan boord van schepen' vastgesteld.

Artikel 190 EEG-Verdrag bepaalt dat 'de verordeningen, richtlijnen en beschikkingen van de Raad en van de Commissie met redenen worden omkleed en verwijzen naar de voorstellen of adviezen welke krachtens dit Verdrag moeten worden gevraagd'.

De motivering van bedoelde verordening voldoet niet aan deze verplichting. Geen enkele aanduiding wordt verstrekt omtrent de reden waarom de Raad het nodig heeft geoordeeld voor dit soort situaties een bijzondere vrijstellingsregeling vast te stellen. Dit is des te gewichtiger aangezien de bepaling de Lid-Staten machtigt tot het toestaan van — zij het zeer kleine — vrijstellingen van invoerrechten terwijl deze toch juist een wezenlijk onderdeel van het gemeenschappelijk landbouwbeleid zijn.

Het Hof heeft bijgevolg voor recht verklaard:

«Verordening nr. 3023/77 van de Raad van 20 december 1977 betreffende bepaalde maatregelen, bedoeld om een einde te maken aan misbruik bij de verkoop van landbouwprodukten aan boord van schepen, is niet voldoende met redenen omkleed en bijgevolg ongeldig.»

De omzetbelasting en accijnzen

1. Uitlegging van richtlijn nr. 69/169 — vrijstelling van BTW en accijnzen.

In deze richtlijn wordt bepaald dat in het reizigersverkeer tussen derde landen en de Gemeenschap, goederen die deel uitmaken van de persoonlijke bagage van reizigers en waarvan de waarde een zeker bedrag niet overschrijdt, vrijgesteld zijn van voornoemde bij de invoer geheven belastingen. De richtlijn schrijft voor dat de Lid-Staten ten aanzien van de invoer met vrijstelling van omzetbelasting en accijnzen van bepaalde goederen, de in de richtlijn genoemde kwantitatieve beperkingen dienen in te stellen.

Met betrekking tot het verkeer tussen derde landen en de Gemeenschap blijkt dat de vrijstelling enkel wordt verleend aan reizigers die vanuit een derde land het douanegebied van de Gemeenschap binnenkomen.

Het Hof heeft voor recht verklaard:

«Voor wat het verkeer tussen derde landen en de Gemeenschap betreft, wordt de vrijstelling bedoeld in richtlijn nr. 69/169 van de Raad van 28 mei 1969 inzake de harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen met betrekking tot de vrijstellingen van omzetbelastingen en accijnzen die bij invoer worden geheven in het internationale reizigersverkeer, slechts toegekend aan reizigers die vanuit een derde land het douanegebied van de Gemeenschap binnenkomen; in dat geval zijn de omstandigheden waaronder de goederen zijn verworven, van geen belang voor de toekenning van de vrijstelling.

Voor wat het intracommunautaire verkeer betreft, daaronder begrepen het geval dat de reis van een Lid-Staat naar een andere via het grondgebied van een derde land verloopt of vanuit een gedeelte van het grondgebied van de andere Lid-Staat waar de in de richtlijn bedoelde rechten niet worden toegepast op aldaar genuttigde goederen, moet de reiziger kunnen aantonen dat de in zijn bagage vervoerde goederen onder de algemene belastingvoorwaarden van de binnenlandse markt van een der Lid-Staten zijn verworven en niet in aanmerking komen voor terugbetaling van omzetbelastingen of accijnzen. Zo de reiziger dat bewijs niet weet te leveren, kan hij slechts aanspraak maken op de meer beperkte vrijstelling, voorzien voor het reizigersverkeer tussen derde landen en de Gemeenschap.

Met de vaststelling van richtlijn nr. 69/169 en van de tweede en de derde richtlijn van resp. 12 juni 1972 en 10 december 1978, die de eerstgenoemde aanvullen, heeft de Raad geleidelijk een volledig stelsel willen invoeren van vrijstellingen van omzetbelastingen en accijnzen voor goederen die zich in de persoonlijke bagage van reizigers bevinden; bijgevolg rest de Lid-Staten op dit gebied slechts de hun door de richtlijnen verleende beperkte bevoegdheid om andere vrijstellingen toe te staan dan die welke in de richtlijnen zijn genoemd.»

2. De rechtsmiddelen welke de justitiabelen door de betrokken verordeningen en richtlijnen worden geboden.

Gevraagd werd of degene die hetzij door met het gemeenschapsrecht onverenigbare nationale wettelijke bepalingen, hetzij door toepassing van een ongeldige communautaire maatregel, in zijn rechten wordt geraakt, voor de nationale rechter niet-toepassing van met het gemeenschapsrecht strijdige bepalingen kan vorderen.

In antwoord op deze vragen heeft het Hof voor recht verklaard:

«Het door het Verdrag ingestelde stelsel van rechtsbescherming, zoals met name tot uitdrukking komend in artikel 177, houdt in dat elk door het nationale recht geboden type rechtsvordering voor de nationale rechterlijke instanties moet kunnen worden gebruikt om eerbiediging van rechtstreeks werkende gemeenschapsvoorschriften te verzekeren op dezelfde voorwaarden inzake ontvankelijkheid en procedure welke zouden gelden indien het erom ging de eerbiediging van nationaal recht te verzekeren.»

Zaak 169/80 — Administratie der douane/N.V. Gondrand en N.V. Garancini — 9 juli 1981 — (prejudiciële zaak) — *Monetair compenserende bedragen en gemeenschappelijk douanetarief* — «Emmental-kaas»

Het Franse Hof van Cassatie heeft het Hof van Justitie een reeks prejudiciële vragen gesteld betreffende de ta-

riefindeling van Franse Emmental-kaas met het oog op de berekening van monetair compenserende bedragen.

Deze vraag is gerezen in het kader van een geschil tussen de vennootschappen Gondrand en Garancini en de Franse douane. Laatstgenoemde had tegen de vennootschap Gondrand een dwangbevel uitgevaardigd tot betaling van een zeker bedrag dat aan monetair compenserende bedragen verschuldigd was wegens exporten van Franse Emmental-kaas naar België en Italië in 1974, 1975 en 1976.

De gestelde vraag betreft de toepassing van een aantal gemeenschapsverordeningen in verband met de vraag of het litigieuze produkt met het oog op heffing van monetair compenserende bedragen onder post 04.04 A I, dan wel onder post 04.04 A II van het gemeenschappelijk douanetarief is in te delen.

In antwoord op de gestelde vraag heeft het Hof voor recht verklaard:

«Voor de toepassing van de monetair compenserende bedragen behoorde Emmentaler die in de periodes van 12 augustus tot 24 oktober 1974, 20 januari tot 28 april 1975 en 27 maart tot 24 september 1976 uit Frankrijk werd uitgevoerd naar Italië en België, onder postonderverdeling 04.04 A I van het tarief.»

Gev. zaken 116, 117, 119, 120 en 121/80 — Rijksdienst voor Werknemerspensioenen/Celestre e.a. — (prejudiciële zaak) — 2 juli 1981 — *Sociale zekerheid — Cumulatie van pensioenen*

Het Arbeidshof te Antwerpen heeft het Hof van Justitie verzocht om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 51 EEG-Verdrag en van zekere bepalingen van verordening nr. 1408/71 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen.

De door de nationale rechter gestelde vraag strekt ertoe te vernemen of artikel 51 EEG-Verdrag en de bepalingen van de ter uitvoering daarvan vastgestelde verordeningen aldus moeten worden uitgelegd, dat bij de vaststelling van de aan de betrokkenen krachtens de wetgeving van een Lid-Staat te betalen uitkeringen, dubbelstelling van verzekeringstijdvakken is uitgesloten, met name voor wat betreft de cumulatie van effectieve verzekeringstijdvakken in een andere Lid-Staat met «fictieve» tijdvakken in de eerste Lid-Staat.

In antwoord op de gestelde vraag, heeft het Hof voor recht verklaard:

«a) Zolang een werknemer alleen krachtens de nationale wettelijke regeling een pensioen ontvangt, staan de bepalingen van verordening nr. 1408/71 niet aan integrale toepassing van de nationale wettelijke regeling, de nationale anti-cumulatiebepalingen daaronder begrepen, in de weg, met dien verstande dat wanneer de toepassing van die nationale wettelijke regeling minder gunstig uitvalt dan die van het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71, dit artikel moet worden toegepast.

b) Wanneer een werknemer krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat een in een ouderdomspensioen omgezette invaliditeitsuitkering ontvangt en, krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat, een invaliditeitsuitkering die nog niet in een ouderdomspensioen is omgezet, moeten het ouderdomspensioen en de invaliditeitsuitkering worden geacht gelijksoortig te zijn.

Bijgevolg zijn dan de bepalingen van hoofdstuk 3 van verordening nr. 1408/71 van toepassing en is ingevolge artikel 12, lid 2, laatste zin, van die verordening de toepassing van de nationale anti-cumulatievoorschriften uitgesloten.

c) Wanneer de werknemer gelijksoortige uitkeringen bij invaliditeit of ouderdom ontvangt, die door de organen van twee of meer Lid-Staten overeenkomstig artikel 46 van verordening nr. 1408/71 zijn vastgesteld, zijn de nationale wettelijke bepalingen inzake vermindering, schorsing of intrekking niet van toepassing. Bijgevolg is het in artikel 46, lid 1, bedoelde bedrag het bedrag waarop de werknemer volgens de nationale wetgeving recht zou hebben indien hij geen pensioen ontving krachtens de wettelijke regeling van een andere Lid-Staat. Wanneer de werknemer die aantoonbaar een bepaald aantal jaren van verzekering te hebben vervuld, krachtens de nationale wetgeving recht heeft op een volledig pensioen, moet het bedrag van dit volledige pensioen in aanmerking worden genomen.

d) Verordening nr. 574/72 van de Raad van 21 maart 1972 tot vaststelling van de wijze van toepassing van verordening nr. 1408/71 (PB 1972, L 74, blz. 1), bevat in de artikelen 15 en 46 bepalingen betreffende de samenval van verzekeringstijdvakken vervuld krachtens de wetgeving van twee of meer Lid-Staten. Het is het orgaan van een Lid-Staat dus niet geoorloofd, bij de samentelling en proratisatie van verzekeringstijdvakken nationale regels toe te passen die minder gunstig zijn voor de werknemer dan die van de verordening.»

Zaak 160/80 — Smuling-De Leeuw BV/Inspecteur der invoerrechten en accijnzen — (prejudiciële zaak) — *Gemeenschappelijk douanetarief — Tariefindeling* — 2 juli 1981

Deze zaak betreft de indeling van een produkt dat «Keltrol F» of «xanthangom» wordt genoemd en door de Inspecteur der invoerrechten en accijnzen te Rotterdam werd ingedeeld onder post 39.06 B van het GDT; deze indeling leidt tot toepassing van een douanerecht bij invoer van 16%. De importeur concludeert zijnerzijds tot indeling onder post 13/03 C-III, subsidiair post 13.02 van het GDT, welke beide tot toepassing van het nultarief leiden.

In verband hiermee verklaarde het Hof voor recht:

«De systematische indeling van de goederen in de verschillende afdelingen en hoofdstukken van het gemeenschappelijk douanetarief laat niet toe dat een als bindmiddel aangewende gom, zelfs indien deze naar zijn aard en samenstelling overeenkomt met de in de posten 13.02 en 13.03 omschreven produkten, wordt gerangschikt onder een van de posten van hoofdstuk 13 van het gemeenschappelijk douanetarief, indien deze gom op industriële wijze wordt vervaardigd door de inwerking van de bacterie *Xanthomonas campestris* op een voedingsbodem van maïssuiker of maïszetmeel.»

Zaak 150/80 — Elefanten Schuh (Bondsrepubliek Duitsland)/F. Jacqumain (België) — prejudiciële zaak — *EEG-Executieverdrag — Door partijen aangewezen bevoegde rechter* — 24 juni 1981

Het Belgische Hof van Cassatie heeft het Hof van Justitie een aantal vragen gesteld betreffende de uitlegging

van de artikelen 17, 18 en 22 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken.

Deze vragen zijn gerezen in het kader van een beroep tot cassatie van een arrest van het Arbeidshof te Antwerpen, waarbij de vennootschap naar Duits recht Elefant Schuh GmbH en de vennootschap naar Belgisch recht N.V. Elefant hoofdelijk zijn veroordeeld tot betaling aan P. Jacqmain van een bedrag van BF 3 120 597 vermeerderd met de interesten, in het bijzonder wegens ontslag op staande voet.

Jacqmain was als handelsvertegenwoordiger aangesteld door de Duitse vennootschap doch in werkelijkheid werkzaam op instructies van de Belgische dochtermaatschappij van voornoemde vennootschap. Het geschil in het hoofdgeding vloeit voort uit de moeilijkheden die in 1975 tussen P. Jacqmain en de beide betrokken vennootschappen zijn gerezen over de voorwaarden van de overneming door de Belgische vennootschap van zijn arbeidsovereenkomst met de Duitse vennootschap.

Jacqmain heeft voor de Arbeidsrechtbank te Antwerpen een vordering ingesteld tegen beide vennootschappen, die in hun eerste conclusies de gegrondheid van de tegen hen ingestelde beroepen hebben betwist.

In haar tweede conclusies heeft de Duitse vennootschap de onbevoegdheid van de rechtbank opgeworpen op grond dat de arbeidsovereenkomst een beding bevatte volgens hetwelk uitsluitend de rechtbank te Kleef in de Bondsrepubliek Duitsland bevoegd was kennis te nemen van enig geschil betreffende de overeenkomst.

Het Arbeidshof te Antwerpen overwoog in beroep dat partijen bij de arbeidsovereenkomst krachtens artikel 17 Executieverdrag bij schriftelijke overeenkomst konden afwijken van de territoriale bevoegdheidsregeling van het Belgisch Gerechtelijk Wetboek en deze bevoegdheid konden toekennen aan de rechtbank te Kleef.

Het arbeidshof oordeelde evenwel dat de Duitse vennootschap zich niet kon beroepen op het bevoegdheidsbeding, op grond dat de arbeidsovereenkomst krachtens het decreet tot regeling van het gebruik van de talen voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en de werknemers in het Nederlands had moeten zijn gesteld.

De eerste vraag

De eerste vraag luidt als volgt:

«1.a) Is artikel 18 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken toepasselijk, wanneer partijen een bevoegde rechter hebben aangewezen bij overeenkomst als bedoeld in artikel 17?»

b) Is de bevoegdheidsregeling van artikel 18 toepasselijk, wanneer verweerder niet alleen de bevoegdheid heeft betwist, maar bovendien ook over de zaak zelf heeft geconcludeerd?

c) In bevestigend geval, moet dan de bevoegdheid in limine litis worden betwist?»

Artikel 17 betreft de aanwijzing van een bevoegde rechter bij overeenkomst, artikel 18 de stilzwijgende aanwijzing, voortvloeiende uit het verschijnen van verweerder.

Uit een onderzoek van de bestreden bepalingen volgt dat artikel 18 Executieverdrag ook van toepassing is wan-

neer de partijen bij overeenkomst een bevoegde rechter hebben aangewezen in de zin van artikel 17. Het tweede en het derde onderdeel van de vraag betreffen het geval waarin de verweerder voor een gerecht verschijnt in de zin van artikel 18, doch de bevoegdheid van dit gerecht betwist.

Het Hof van Cassatie vraagt of artikel 18 van toepassing is wanneer de verweerder zowel over de bevoegdheid van de aangezochte rechter als over de zaak zelf concludeert.

De betwisting van de bevoegdheid kan evenwel slechts het door artikel 18 daaraan verbonden gevolg hebben, indien de verzoeker en de aangezochte rechter reeds bij het eerste verweer van de verweerder kunnen begrijpen dat de verweerder beoogt de bevoegdheid van de rechter te betwisten.

De tweede vraag

De tweede vraag luidt als volgt:

«2.a) Kunnen samenhangende vorderingen die, afzonderlijk ingesteld, voor gerechten van verschillende Verdragsluitende Staten zouden moeten worden gebracht, met toepassing van artikel 22 van het Verdrag, gelijktijdig voor één van deze gerechten worden aangebracht, mits zijn wetgeving de voeging van samenhangende zaken toestaat en dit gerecht bevoegd is om van beide vorderingen kennis te nemen?»

b) Is dit eveneens het geval, wanneer de partijen bij één van de geschillen welke de vorderingen hebben doen ontstaan, overeenkomstig artikel 17 van het Verdrag, bij overeenkomst een gerecht van een andere Verdragsluitende Staat hebben aangewezen om van dat geschil kennis te nemen?»

Artikel 22 Executieverdrag bedoelt regelen te geven voor het geval van samenhangende vorderingen die bij gerechten van verschillende verdragsluitende staten zijn aangebracht. Het deelt geen bevoegdheid toe.

De derde vraag

De derde vraag luidt als volgt:

«3. Is het strijdig met artikel 17 van het Verdrag te beslissen dat een overeenkomst tot aanwijzing van de bevoegde rechter nietig is, wanneer het geschrift waarin de overeenkomst is opgenomen, niet gesteld is in de taal die op straffe van nietigheid is voorgeschreven door de wetgeving van een Verdragsluitende Staat, en wanneer het gerecht van die Staat waarvoor de overeenkomst werd ingeroepen, krachtens die wetgeving ertoe gehouden is de nietigheid van het geschrift ambtshalve vast te stellen?»

Blijkens deze formulering gaat het het Hof van Cassatie uitsluitend om de geldigheid van een overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegde rechter, die volgens de nationale wet van de aangezochte rechter nietig is op grond dat zij is gesteld in een andere dan de door die wet voorgeschreven taal.

Uitspraak doende op de gestelde vragen, verklaart het Hof van Justitie voor recht:

1. Artikel 18 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, is ook van toepassing wanneer de partijen bij overeenkomst een bevoegde rechter hebben aangewezen in de zin van artikel 17 van het Verdrag.

2. Artikel 18 Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat de daarin gestelde bevoegdheidsregel niet van

toepassing is wanneer de verweerder niet slechts de bevoegdheid betwist, doch ook over de zaak zelf concludeert, mits de betwisting van de bevoegdheid, zo zij al niet voorafgaat aan elk verweer ten gronde, niet plaats vindt na het tijdstip van stellingname die naar nationaal procesrecht als het eerste voor de aangezochte rechter voorgedragen verweer is te beschouwen.

3. Artikel 22 Executieverdrag is enkel van toepassing wanneer samenhangende vorderingen bij de gerechten van twee of meer verdragsluitende staten zijn aangebracht.

4. Artikel 17 Executieverdrag moet aldus worden uitgelegd, dat de wetgeving van een verdragsluitende staat niet in de weg kan staan aan de geldigheid van een bevoegdheidsbeding op de enkele grond dat de gebezigde taal een andere is dan die welke door die wetgeving wordt voorgeschreven.

Zaak 105/80 — Desmedt/Commissie (prejudiciële zaak) — *Plaatselijk functionaris — Ambtenarenstatuut* — 25 juni 1981

Het Tribunal du Travail te Brussel heeft het Hof van Justitie een prejudiciële vraag gesteld strekkende tot op-

heldering van de verhouding tussen enerzijds het Statuut van de ambtenaren van de EG, inzonderheid artikel 34 daarvan, en anderzijds de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van het Hof, vooral de artikelen 79-81.

Deze vraag is gerezen in het kader van een voor het tribunal du travail aanhangig geding tussen de Commissie van de EG en een voormalig plaatselijk functionaris die later als ambtenaar op proef was aangesteld en bij het einde van zijn proeftijd was ontslagen.

Het Hof heeft voor recht verklaard dat er onverenigbaarheid bestaat tussen de hoedanigheid van ambtenaar op proef, geregeld door het Statuut van de ambtenaren van de Europese Gemeenschappen, en de hoedanigheid van plaatselijk functionaris, geregeld door de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen, en wel derwijze dat wanneer een plaatselijk functionaris de hoedanigheid van ambtenaar op proef verwerft, van rechtswege een einde komt aan de toepassing van de bepalingen van de Regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden, en diensgevolge ook aan de werking van een op grond daarvan gesloten arbeidsovereenkomst.

KANTTEKENINGEN

DE EERSTE BELGISCHE ERVARINGEN MET HET EUROPEES VERDRAG INZAKE INLICHTINGEN OVER BUITENLANDS RECHT

Weldra is voor België het Verdrag van Londen, van 7 juni 1968, inzake het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht, sedert acht jaar in werking (*B.S.*, 23 november 1973, in werking sedert 7 januari 1974).

Het verdrag komt nu in de actualiteit, doordat het Hof van Cassatie, op 9 oktober 1980, de Belgische rechters opdroeg ambtshalve het buitenlands recht op te zoeken en aan te brengen, onder het toezicht van het Hof van Cassatie (zie het arrest elders in dit nummer en het daarbij aansluitend artikel).

Dit lijkt dan ook het geschikt tijdstip om de Belgische ervaringen met dat verdrag van naderbij te bekijken.

België is voor het inlichtingen-verdrag gebonden met vele landen die tot de Raad van Europa behoren: Cyprus, Denemarken, Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk, Griekenland, IJsland, Italië, Lichtenstein, Luxemburg, Malta, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Turkije, Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland. Daarbij heeft zich ook Costa Rica gevoegd.

De mechanismen van het verdrag zet ik niet uiteen: de tekst van het verdrag volgt hierna.

Omdat België ook het aanvullend protocol van Straatsburg, van 15 maart 1978, ratificeerde (*B.S.*, 11 juli 1979) is het voorwerp van het inlichtingen-verdrag, in de relaties met Cyprus, Noorwegen en Oostenrijk, recent ook uitgebreid tot het strafrecht. Bovendien mogen nu, behalve de rechterlijke autoriteiten, ook autoriteiten of personen

uit de officiële rechtsbijstand en uit de gratis consultatie voor de minvermogenden, vragen stellen, altijd via het aangewezen orgaan. Alleen al het overwegen (of dreigen?) van een procedure kan de navraag nu ook wettigen, waardoor procedures kunnen worden voorkomen. Voor de internationale uitwisseling van de vragen en de antwoorden zorgen in België twee ministeries. De dienst Studie en Internationale Rechtsdocumentatie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Quatre Brasstraat 2, te 1000 Brussel is het «verzendend orgaan», d.w.z. dat het op vraag van Belgische personen of instanties (art. 3 Verdrag en art. 3 Protocol) de rechtsvragen formuleert, in de taal van het aangezochte land (art. 14 Verdrag) en deze doorstuurt naar het aangeduide vreemde verbindingsorgaan (in de regel het betrokken Ministerie van Justitie). Het Ministerie van Justitie, Bestuur der wetgeving, aan het Poelaertplein, is het orgaan dat de verzoeken uit het buitenland moet verwerken.

Op mijn vragen met betrekking tot de toepassing van het Europees inlichtingen-verdrag aan de betrokken ministeries, antwoordde het Ministerie van Buitenlandse Zaken gedetailleerd (dank gaat naar de heer R. Van Dijck, adj.-directeur-generaal en de heer P. Lehouck van de bevoegde dienst).

De gegevens betreffen natuurlijk uitsluitend de vragen vanuit België gesteld — voornamelijk die zullen de practici interesseren. (Mochten ons meldenswaardige gegevens uit

het Belgisch ontvangend orgaan bereiken, dan kan deze mededeling aangevuld worden.)

Tussen aanvang 1974 en heden werd welgeteld tien keer langs deze weg om hulp gevraagd voor de opzoekingen naar het recht van de twintig verdragspartners.

De spits werd afgebeten, eind 1974, door het Hof te Luik (of de rechtbank?). Men zocht er het Franse adoptierecht en de regeling van de Franse nationaliteit dienaangaande. Het Franse Justitieministerie antwoordde goed drie maanden later. Dat was een mooie start.

Nog in maart 1975 ging dan, vanuit een rechtbank van koophandel, een vraag naar Oostenrijk, over het personenvervoer en de verjaring. Begin augustus was er al antwoord. Het feit dat de vraag in het Nederlands was gesteld schijnt daar met goodwill te zijn aanvaard en niet vertragend te hebben gewerkt. Binnen welke tijdsspanne het antwoord — dat, zoals verwacht werd, in het Duits was gesteld — voor de rechtbank werd vertaald, om met de zaak voortgang te maken, kan het ministerie niet zeggen: het uit het buitenland in een vreemde taal binnengekomen antwoord gaat naar het rechtscollege dat de navraag liet doen.

Het werd dan september 1977 vooraleer opnieuw op het verdrag een beroep werd gedaan. De Antwerpse Rechtbank van Eerste Aanleg deed navraag over het Duitse recht inzake de afstand van geding. Binnen twee maanden werd uit Bonn antwoord ontvangen. Weer valt op, dat de vraagstelling in het Nederlands vriendelijk werd aanvaard niettegenstaande art. 14 van het verdrag. Het antwoord was in het Duits gesteld.

Eind 1977 gebruikte het Hof van Cassatie het kanaal van het Verdrag. In het Frans werden in die gevorderde fase van de procedure, voor het eerst, aan Londen ingewikkelde vragen gesteld over de bekwaamheid van feitelijke rechtspersonen om in rechte op te treden en over meer proceduriële aspecten. De zaak werd ondertussen gepubliceerd (Cass., 11 januari 1979, *J.T.*, 1979, 464, *R.H.A.*, 1979-80, 224). Het antwoord arriveerde — normaal — in het Engels en werd zo doorgestuurd naar het Hof. Ook dit antwoord werd na drie maanden ontvangen.

Het arrest maakt melding van de mededeling van het antwoord aan de partijen (*J.T.*, 1979, 465). Het Hof steunt dan uitsluitend op die informatie om de onwaarschijnlijkheid van de bekwaamheid om in rechte op te treden, aan de zijde van de Engelse feitelijke verenigingen, te poneren. Maar een autoritatieve aanpak van de kwestie bleef achterwege, i.v.m. eerder feitelijke onzekerheden rond de samenstelling en de vertegenwoordiging van de betrokken groeperingen. De daarop volgende overweging stelt de opzoekingen naar het Engels recht in de schaduw: de deur wordt dichtgedaan, doordat het Belgisch procesrecht de identificatie van de eiser beheerst en de sanctie daartegen aangeeft — wat ook de Common-law verdraagzaamheid rond het *ius standi in iudicio* («standing») zijn mag. Natuurlijk moest het Hof eerst dat mooie beginsel van ons internationaal privaatrecht formuleren.

Misschien was het rond dezelfde periode (1977-1978) dat het Hof van Cassatie advies vroeg over het Oostenrijks conflictenrecht van het huwelijksvermogensrecht en over het materieel recht ter zake. Mijn gegevens van het ministerie schieten hier te kort. Precies dat verzoek krijgt een bijzonder aspect, doordat nu in de conclusie van adv.-gen. Krings (zie *J.T.*, 1981, 74) in de cassatiezaak beslecht op 9 oktober 1980, hierboven gecommentarieerd, blijkt,

dat het geschil waarover het ging, de vrij belangrijke uitspraak was van 10 april 1980 (*R.W.*, 1980-81, 918, met noot J. Erauw). In de bespreking van dat arrest klaagde ik over het aanslepen van die cassatierechtspleging gedurende vier jaar. Nu blijkt dat (op grond van een Franstalige vraag), in het Duits, inlichtingen werden ontvangen uit Oostenrijk. Niettemin is in de beslissing geen sprake van Oostenrijks recht: het Hof past Belgisch recht toe, uit hoofde van de gemeenschappelijke Belgische nationaliteit van de echtgenoten (de Duitse vrouw was door haar huwelijk met een Belg ook Belg geworden — al bij al een zeer gekende regel). We zien dus, dat wel eens zonder nuttig effect kan worden geïnformeerd. Gezien de wankel aard van diverse verwijzingsregels is dat begrijpelijk. (Inzake het huwelijksvermogensrecht werd en wordt sterk aangedrongen op de toepassing van de wet van het eerste huwelijksdomicilie. In de betrokken zaak ging het om een wittebroodsverblijf van de twee «Belgen» in Oostenrijk.) Voorzichtigheidshalve mag bij die ervaring opgemerkt worden, dat in een college van rechters en in materies waarin het O.M. adviseert, er wel op zal moeten worden toegezien, dat een tijdrovend inlichtingenverzoek slechts buitengaats nadat de belangrijkheid ervan al getoetst werd.

Na de boven laatst besproken gedateerde vraag, van december 1977, dommelt het verdrag opnieuw meer dan een jaar in. In mei 1977 werd vanuit de Rechtbank te Nijvel, in het Frans, een vraag aan Duitsland gesteld, over de afwijzing van de rechterlijke bevoegdheid in echtscheidingszaken.

Vanaf eind 1979 schijnt dan een veelvuldiger gebruik van het verdrag te zijn begonnen: aan Griekenland werd weer het vraagstuk van de bevoegdheid in echtscheidingen voorgelegd. Op twee maanden tijd had het daar aangewezen wetenschappelijk instituut een antwoord afgeleverd en wel, voor het gemak van de vraagsteller (een rechtbank van eerste aanleg), in het Frans.

Op hetzelfde tijdstip werd door de Rechtbank van Koophandel te Brussel aan Luxemburg gevraagd welk het recht was op een handelsmerk en wat de regels over het uitoefenen en het vervreemden van dat recht waren. Het Luxemburgs Justitieministerie deed daarover elf maanden.

In 1981 werden al twee vragen gesteld: opnieuw aan Oostenrijk en voor het eerst aan Spanje, beide over het wegverkeer en de aansprakelijkheid. In de twee gevallen is de afwikkeling weer diligent: uit Oostenrijk was geantwoord na zes maanden en uit Spanje heeft men na zes maanden goede vooruitzichten.

Bij dat overzicht verwondert het mij een doorgaans snelle behandeling te kunnen vaststellen. Voor de gevallen waarbij in een vreemde taal werd geantwoord (6 maal op 10) moet natuurlijk nog gedacht worden aan de vertaling. Wie dat werk op zich neemt, wat de garanties daarover zijn en hoe die kosten vergoed worden, is niet duidelijk.

Ik kon natuurlijk niet nagaan in hoeverre de rechters en raadsheren het buitenlands advies volgden (art. 8 laat de rechter terecht vrij). Uit één geval bleek al overduidelijk dat de ingewonnen gegevens ook ongebruikt kunnen blijven, al wordt dat niet bewezen door de niet-vermelding in de motieven. In de motieven van een ander arrest bleek de erg subsidiaire rol van een andere discussie over buitenlands materieel recht. Die twee incidenties deden zich toevallig ook voor ons hoogste Hof voor, waar het verdrag van 7 juni 1968 dus goed bekend is. Het is echter rijkelijk

laat om op dat niveau pas een goed dossier over het vreemd recht aan te leggen, maar gelukkig illustreert dat, dat het nooit te laat is. De feitenrechters moeten hier toch meer initiatief nemen.

De zeer beperkte praktijk en de nogal statistische aard van de aangehaalde gegevens, maakt het niet mogelijk belangrijke conclusies te trekken over de aard van de ontstane juridische samenwerking. Mijn vrees is, dat vrij los omgesprongen wordt met het vereiste om de taal van de aangezochte staat te gebruiken. Als België even soepel is in het kennis nemen van de buitenlandse vragen, dan groeit misschien impliciet de verstandhouding waaraan het 2e lid van art. 14 (verdrag) refereert. Tegen de risico's van het vreemde taalgebruik mag ik nog eens waarschuwen.

Een simpel besluit ligt voor de hand: het inlichtingenverdrag moet nog door de rechters ontdekt worden; met dat doel worden, hierna, de voornaamste bepalingen ervan weergegeven. De procespartijen mogen tot het gebruik ervan aansporen.

Verzoeken van vreemde rechtsinstanties aan België

Kort voor het ter perse gaan ontving ik vanwege de bevoegde dienst op het Ministerie van Justitie de gegevens over de buitenlandse verzoeken. Ook hiervoor dank ik graag.

België heeft dus opvallend weinig geprofiteerd van de aangeboden gratis hulpverlening. Men make er zich echter geen zorgen over dat de overeengekomen samenwerking in het nadeel van ons land scheefgetrokken zou zijn: de twintig verdragspartners hebben nog minder aanspraak gemaakt op de diensten van ons Justitieministerie.

Eind oktober 1981 waren welgeteld zes verzoeken om inlichtingen binnengekomen en behandeld.

Het eerste geval betrof het Belgische aansprakelijkheidsrecht. Het arriveerde in september 1975 via de Oostenrijkse ambassade (een nodeloze complicatie die later door Weense rechters niet meer veroorzaakt werd) bij het Bestuur der Wetgeving. De taal van het verzoek was het Duits. Om hier herhaling te voorkomen, zeg ik meteen, dat alle zes de navragen in het Duits werden overgezonden — één van onze officiële talen tenslotte. Het gemak waarmee de Duitstalige partners op onze hulp een beroep kunnen doen, en hun ingesteld-zijn op de kennisneming van m.n. onze Franstalige antwoorden, mag een verklaring zijn voor hun bereidwilligheid bij de vragen, die wij tot hen richtten.

In maart 1976 vroeg de rechtbank te Aken uitleg over de agentuurovereenkomst, waarna pas eind 1978 het Hof van Beroep te Düsseldorf volgde, met vragen rond het loon van de makelaar.

De drie overige verzoeken werden in 1980 gedaan: uit Wenen werd van de kant van de rechtbank van koophandel en van die van de rechtbank van eerste aanleg geïnformeerd naar het Belgische recht van respectievelijk de koopovereenkomst en van de eigendomsovergang bij de civiel- en «handelsrechtelijke» koop.

Tussendoor was aan het Hof van Beroep te Köln (een of meer aspecten van) onze regeling van het i.p.r. van het aansprakelijkheidsrecht verduidelijkt.

De aangehaalde materies konden tot nu toe door de dienst Bestuur der Wetgeving zelf behandeld worden. Dat

doet ons vermoeden, dat ook van Belgische zijde telkens spoedig kon geantwoord worden.

*J. Erauw
R.U.G.*

Europese overeenkomst nopens het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht, gesloten te Londen, op 7 juni 1968

Art. 1. Toepassingsgebied van de overeenkomst

1. De Overeenkomstsluitende Partijen nemen de verplichting op zich elkander, overeenkomstig de bepalingen van deze Overeenkomst, inlichtingen te verstrekken over hun recht op het gebied van het burgerlijk recht en het handelsrecht, alsook op het gebied van de rechtsvordering in burgerlijke zaken en in handelszaken en van hun rechterlijke organisatie.

2. Twee of meer Overeenkomstsluitende Partijen kunnen evenwel overeenkomen in hun onderlinge betrekkingen het toepassingsgebied van deze Overeenkomst uit te breiden tot andere gebieden van de in het voorgaande lid genoemde¹. De tekst van een zodanige overeenkomst wordt ter kennis gebracht van de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Art. 2 Nationale verbindingsorganen

1. Ter uitvoering van de bepalingen van deze Overeenkomst dient elke Overeenkomstsluitende Partij één orgaan (hierna te noemen «ontvangend orgaan») in het leven te roepen of aan te wijzen dat tot taak zal hebben:

a) het in ontvangst nemen van verzoeken om inlichtingen als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van een andere Overeenkomstsluitende Partij;

b) gevolg te geven aan die verzoeken, overeenkomstig het bepaalde in artikel 6.

Het ontvangend orgaan kan een onder een ministerie ressorterende dienst of een andere orgaan van de Staat zijn.

2. Iedere Overeenkomstsluitende Partij kan één of meer organen (hierna te noemen «verzendend orgaan») in het leven roepen of aanwijzen welks taak het zal zijn verzoeken om inlichtingen afkomstig van haar rechterlijke autoriteiten, in ontvangst te nemen en door te zenden aan het bevoegde buitenlandse ontvangend orgaan. Het werk van het verzendend orgaan kan worden opgedragen aan het ontvangend orgaan.

3. Iedere Overeenkomstsluitende Partij geeft de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa kennis van de naam en het adres van haar ontvangend orgaan en, zo nodig, van haar verzendend orgaan of verzendende organen.

¹ Zie artt. 1 en 2 van het Protocol van 15 maart 1978.

Autoriteiten die de bevoegdheid bezitten om inlichtingen te verzoeken

Art. 3. 1. Een verzoek om inlichtingen moet steeds uitgaan van een rechterlijke autoriteit, ook al is het niet door deze opgesteld. Het kan slechts worden gedaan naar aanleiding van een reeds aanhangige procedure.

2. Iedere Overeenkomstsluitende Partij kan, wanneer zij niet een verzendend orgaan in het leven heeft geroepen of heeft aangewezen, door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte kennisgeving, mededelen welke van haar autoriteiten zij beschouwt als een rechterlijke autoriteit in de zin van het voorgaande lid.

3. Twee of meer Overeenkomstsluitende Partijen² kunnen overeenkomen in hun onderlinge betrekkingen het toepassingsgebied van deze Overeenkomst uit te breiden tot verzoeken die uitgaan van andere dan rechterlijke autoriteiten. De tekst van een zodanige overeenkomst wordt ter kennis gebracht van de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Inhoud van een verzoek om inlichtingen

Art. 4. 1. In het verzoek om inlichtingen dienen de rechterlijke autoriteit van wie het uitgaat, alsmede de aard van de zaak te worden aangegeven. In het verzoek dienen zo nauwkeurig mogelijk de punten te worden omschreven, waarover inlichtingen betreffende het recht van de Staat tot welke het verzoek wordt gericht, worden verlangd en, ingeval er in de Staat tot welke het verzoek wordt gericht meer dan één rechtstelsel bestaat, het stelsel met betrekking waartoe de inlichtingen worden gevraagd.

2. In het verzoek dienen tevens de feiten te worden genoemd die nodig zijn zowel voor een goed begrip ervan als voor het formuleren van een juist en nauwkeurig antwoord; afschriften van stukken kunnen eraan worden toegevoegd voor zover dat nodig is om de strekking van het verzoek te verduidelijken.

3. Het verzoek kan, bij wijze van aanvulling, betrekking hebben op punten betreffende andere gebieden dan die welke zijn genoemd in artikel 1, eerste lid, mits deze punten samenhangen met de hoofdpunten van het verzoek.

4. Indien het verzoek niet door een rechterlijke autoriteit zelf wordt opgesteld, moet het vergezeld gaan van de beslissing van een zodanige autoriteit waarin machtiging wordt verleend tot het doen van het verzoek.

Verzending van een verzoek om inlichtingen

Art. 5. Een verzoek om inlichtingen dient door een verzendend orgaan of, bij het ontbreken van een zodanig orgaan, door de rechterlijke autoriteit van wie het uitgaat rechtstreeks aan het ontvangend orgaan van de Staat tot welke het verzoek wordt gericht te worden gezonden.

Autoriteiten die de bevoegdheid bezitten antwoord te geven

Art. 6. 1. Een ontvangend orgaan waarbij een verzoek om inlichtingen is ingekomen, kan hetzij zelf het antwoord opstellen, hetzij het verzoek doorzenden aan een ander orgaan van de Staat of een ander officieel orgaan voor het opstellen van het antwoord.

² Zie art. 3 van het Protocol.

2. Een ontvangend orgaan kan, in daarvoor in aanmerking komende gevallen of om redenen van bestuurlijke organisatie, het verzoek doorzenden aan een particuliere instelling of aan een bevoegde jurist, voor het opstellen van het antwoord.

3. Wanneer aan de toepassing van het voorgaande lid naar alle waarschijnlijkheid kosten zijn verbonden, deelt het ontvangend orgaan, alvorens tot de in dat lid bedoelde overdracht over te gaan, aan de autoriteit van wie het verzoek uitgaat, mede aan welke particuliere instelling of aan welke jurist of juristen het verzoek zal worden doorgezonden; in dat geval doet het voor zover mogelijk opgave van de grootte van de verwachte kosten aan deze autoriteit en verzoekt haar om toestemming tot deze overdracht.

Inhoud van het antwoord

Art. 7. Het antwoord moet erop zijn gericht de autoriteit van wie het verzoek uitgaat, op objectieve en onpartijdige wijze over het recht van de Staat, tot welke het verzoek is gericht, in te lichten. Het bevat, naar gelang van het geval, de teksten van wetten en regelingen en van rechterlijke beslissingen. Het moet, in zoverre dit nodig wordt geoordeeld in het belang van een goede informatie van de aanvrager, vergezeld gaan van aanvullende documenten, zoals uittreksels uit wetenschappelijke werken, alsmede «travaux préparatoires». Het kan eventueel vergezeld gaan van een toelichting.

Rechtskracht van het antwoord

Art. 8. De in het antwoord vervatte inlichtingen binden de rechterlijke autoriteit van wie het verzoek uitging niet.

Overbrenging van het antwoord

Art. 9. Het antwoord wordt door het ontvangend orgaan gericht aan het verzendend orgaan, indien het verzoek door dat orgaan is verzonden, dan wel aan de rechterlijke autoriteit, indien deze zich rechtstreeks tot het ontvangend orgaan heeft gewend.

Verplichting tot antwoorden

Art. 10. 1. Het ontvangend orgaan waarbij een verzoek om inlichtingen is ingekomen, is, behoudens het bepaalde in artikel 11, verplicht aan het verzoek gevolg te geven overeenkomstig het bepaalde in artikel 6.

2. Indien het antwoord niet door het ontvangend orgaan zelf wordt opgesteld, blijft dit in ieder geval gehouden erop toe te zien dat met inachtneming van het bepaalde in artikel 12 een antwoord wordt gegeven.

Uitzonderingen op de verplichting tot antwoorden

Art. 11. De Staat tot welke het verzoek is gericht kan weigeren aan het verzoek om inlichtingen gevolg te geven, indien zijn belangen geraakt worden door het geding naar aanleiding waarvan het verzoek is gedaan, of wanneer hij van oordeel is dat het antwoord inbreuk zou maken op zijn soevereiniteit of zijn veiligheid.

Termijn waarbinnen moet worden geantwoord

Art. 12. Het antwoord op een verzoek om inlichtingen moet zo spoedig mogelijk worden gegeven. Indien evenwel de opstelling van het antwoord geruime tijd vergt, stelt het ontvangend orgaan de buitenlandse autoriteit die het

verzoek heeft gedaan, daarvan in kennis en meldt, zo mogelijk, tevens op welke datum het antwoord waarschijnlijk zal worden gegeven.

Aanvullende inlichtingen

Art. 13. 1. Het ontvangend orgaan, alsook het orgaan dat of de persoon die het overeenkomstig het bepaalde in artikel 6 heeft belast met het antwoord, kunnen aan de autoriteit van wie het verzoek uitgaat aanvullende inlichtingen vragen die zij noodzakelijk achten voor de opstelling van het antwoord.

2. Het verzoek om aanvullende inlichtingen wordt door het ontvangend orgaan langs dezelfde weg verzonden als die welke in artikel 9 voor het geven van antwoord is voorgeschreven.

Talen

Art. 14. 1. Het verzoek om inlichtingen en de bijlagen worden gesteld in de taal of in een van de officiële talen van de Staat tot welke het verzoek is gericht, of gaan vergezeld van een vertaling in die taal. Het antwoord wordt gesteld in de taal van de Staat tot welke het verzoek is gericht.

2. Twee of meer Overeenkomstsluitende Partijen kunnen evenwel overeenkomen in hun onderlinge betrekkingen van de bepalingen van het voorgaande lid af te wijken.

Kosten

Art. 15. 1. Aan het antwoord mogen geen andere heffingen of kosten zijn verbonden dan die bedoeld in artikel 6, derde lid, die ten laste komen van de Staat van welke het verzoek uitgaat.

2. Twee of meer Overeenkomstsluitende Partijen kunnen evenwel overeenkomen in hun onderlinge betrekkingen van de bepalingen van het voorgaande lid af te wijken.

Bondstaten

Art. 16. In een bondstaat kunnen de functies die door het ontvangend orgaan worden uitgeoefend, behoudens die bedoeld in art. 1, eerste lid, onder a), om redenen van constitutionele aard worden opgedragen aan andere organen van de staat.

Art. 17-21 (...) (Slotbepalingen).

BOEKEN

J. STUYCK, *Levensmiddelen en tabak: etikettering en reclame — Een juridische verkenning*, Kluwer Rechtswetenschappen, Antwerpen 1981, 108 blz.

Het onder de hierboven vermelde titel verschenen boek bestaat uit twee delen: de reglementaire teksten betreffende etikettering en reclame aangaande levensmiddelen en tabak (Afgedrukt zijn: het K.B. van 28 december 1979 betreffende het fabriceren en het in de handel brengen van tabak, produkten op basis van tabak en soortgelijke produkten; het K.B. van 5 maart 1980 betreffende de

reclame voor tabak, voor produkten op basis van tabak en voor soortgelijke produkten, het K.B. van 17 april 1980 betreffende de reclame voor voedingsmiddelen, het K.B. van 2 oktober 1980 betreffende de etikettering van voorverpakte voedingsmiddelen; ook de richtlijn van de Raad van 18 december 1978 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lid-staten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen bestemd voor de eindverbruiker alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame, is in het werk opgenomen) enerzijds, een kritische bespreking van die teksten anderzijds. Met een zeer kritisch oog neemt Stuyck de besluiten m.b.t. de levensmiddelen en tabak onder de loupe. Nogal uitzonderlijk ziet hij brood in al die teksten, waarvan hij met zichtbaar genoegen de zeer talrijke contradicties en lacunes onderstreept. Uitlatingen zoals «De Belgische waarschuwingsplicht in de reclame (voor tabak) lijkt echter nu reeds een lachertje» (bl. 14), «De tabakfabrikanten zijn bepaald gespaard gebleven of hebben zichzelf gespaard» (bl. 18), «De Europese richtlijn betekent voor België alleszins een flinke, zij het een onvoldoende stap voorwaarts» (bl. 28), «Men weet dat het levensmiddelenrecht in België tot nu toe grotendeels dode letter is gebleven» enz. zijn daarvan de illustratie.

Het is Stuyck niet ontgaan dat de door hem besproken E.E.G.-richtlijn enerzijds de consumentenbescherming beoogt, anderzijds tot doel heeft de technische handelsbelemmeringen op te heffen. Het wordt dus een tegen elkaar afwegen van twee belangrijke waarden. Volgens Stuyck blijft het een lid-staat toegelaten zich op een strengere reglementering te beroepen om invoer uit een minder streng land te verhinderen, op voorwaarde dat de grotere strengheid kan bijdragen tot een reële betere consumentenbescherming, een grotere eerlijkheid of een ander erkend doel van algemeen belang en dat een dergelijke bijdrage niet kan geleverd worden door minder handelsbelemmerende maatregelen.

In het licht van de arresten «Cassis de Dijon» en «Gilli» van het Hof van Justitie is deze zienswijze slechts gegrond in de mate dat die strengere maatregel evenzeer voor nationale als voor ingevoerde produkten geldt.

Trots de zeer degelijke wetenschappelijke fundering is de «juridische verkenning» van Stuyck te vaak uitgegroeid tot een verhaal gericht tot lezers waarvan wordt verondersteld dat ze de door Stuyck behandelde problematiek even goed kennen als hijzelf.

Bij ontstentenis van deze «wetenschap» zal de lezer de indruk overhouden dat haast alle besluiten die verband houden met etikettering en reclame nopens tabak en levensmiddelen vooral uitmunten door datgene dat ze verkeerd hebben geregeld of onverlet hebben gelaten.

Ten slotte nog dit: Stuyck schrijft vanuit de optiek van de consument en dat is ongetwijfeld een zeer belangrijke maar m.i. toch niet exclusieve gezichtshoek. Ook ter bevordering van een normaal concurrentieklimateit zijn de door hem besproken teksten van belang. Dit aspect is niet uit de verf gekomen.

Prof. P. De Vroede

G. DE LEVAL, *Les conclusions en matière civile*, Editions de la Conférence libre du jeune barreau, Liège, 1981, 102p., 250fr. (te storten op 630-0760002-66 Conférence libre du jeune barreau de Liège).

Ter gelegenheid van een cursus in beroepsvorming voor de advocaten-stagiairs te Luik werd deze handige brochure over de conclusies in burgerlijke zaken geschreven. De monografie is wel doordacht en bevat een synthese van al wat de opsteller van conclusies aanbelangt.

De auteur heeft zich niet beperkt tot het geven van praktische wenken. Hij bespreekt tevens de juridische gevolgen ten aanzien van de procespartijen, hun vertegenwoordigers en de geadieerde rechter. Hierbij vestigt hij vooral de aandacht op de motiveringsplicht van de rechter en het toezicht hierop door het Hof van Cassatie. Hij behandelt ook de termijn waarover een partij be-

schikt om haar conclusie te nemen, de conclusies in hoger beroep en het instellen van tussenvorderingen bij conclusies. Ten slotte onderstreept hij eveneens het belang van het persisteren ter terechtzitting bij de neergelegde conclusie.

Het boek is geschreven voor de rechtspracticus. Het biedt hem rechtszekerheid, omdat uitvoerig verwezen wordt naar de casatierechtspraak. Uit wetenschappelijk oogpunt kan dit nochtans betreurd worden. Waarom slechts in voetnoot aanstippen dat een cassatiearrest blijkbaar de bal mislaat?

Een gedetailleerd zakenregister en een volledige bibliografie verhogen in belangrijke mate de bruikbaarheid van deze op vele vlak interessante monografie.

Jean Laenens

MEDEDELINGEN

25 jaar rechtspraak van de Hoge Raad

Op 30 september 1981 heeft mr. C.W. Dubbink bij zijn afscheid als president van de Hoge Raad een rede gehouden, waarin hij de gemeenschappelijke elementen in de ontwikkelingen van de drie kamers gedurende vijftig jaar in een paar opmerkingen als volgt samenvat:

«Een gemeenschappelijke trek die zich bij de drie kamers voordoet, is de groeiende betekenis van de verdragen voor de rechtspraak.

Opmerkelijk is daarbij, dat de Hoge Raad soms verplicht is uitleggingsvragen betreffende verdragen (of bij, of krachtens verdrag totstandgekomen regelingen) voor te leggen aan een internationale rechter, wiens uitspraak bindend is voor de Nederlandse rechter. De inschakeling van de internationale rechter kost tijd en is in civiele zaken duur voor de partij die tenslotte in het ongelijk wordt gesteld, maar die prijs dient te worden betaald voor het goed van een uniforme verdragsuitlegging.

Een tweede gemeenschappelijke trek, althans bij de strafkamer en bij de civiele kamer, is de deformalisering van procesrechtelijke voorschriften.

Een derde is de bescherming van de zwakke partij in het geding, of dit nu de burger tegenover de overheid is, of de zwakke partij, naar leeftijd of economische positie, in het civiele geding».

De weergave van deze rede is opgenomen in het eerste nummer van de nieuwe jaargang van het Nederlands Juristenblad (jaargang 52, 2 januari 1982, 16-18).

In memoriam F.L. Ganshof (1895-1980)

In het eerste nummer van de jaargang 1981 van het *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* (deel XLIX, aflevering 1-2) schetst professor R.C. Van Caenegem de vooraanstaande rol die de op 26 juli 1980 te Brussel overleden mediëvist en rechtshistoricus François L. Ganshof gedurende zes decennia in de studie van de middeleeuwse wereld en het middeleeuwse recht heeft gespeeld. Aan deze bijdrage zij het volgende ontleend:

«Het is geen overdrijving te beweren dat Ganshof onze kennis van het middeleeuwse recht op ongemene wijze heeft verrijkt, verdiept en gepreciseerd. Wat zijn verdienste nog vergroot is het feit dat hij als rechtshistoricus eigenlijk een 'self-made man' was. Dit moge paradoxaal klinken voor een geleerde die het voorrecht heeft gehad de beroemde Henri Pirenne als leermeester te hebben, maar men bedenke dat Pirenne uitgerekend op rechtshistorisch gebied minder geschoold en minder actief was en niet de geschikte leermeester om Ganshof in te wijden in de arcana van de middeleeuwse rechtbanken en hun procedure (ook Ganshofs Parijse leermeester Ferdinand Lot was geen rechtshistoricus). Andere Belgische rechtshistorici van Europees formaat, die de

jonge mediëvist in die discipline hadden kunnen binnenleiden, waren er toen evenmin. De Belgische rechtshistorie was in handen van archivariissen, die vnl. teksten uitgaven, en praktijkjuristen, vooral magistraten, die men als geleerde amateurs kan beschrijven¹⁸. Ganshof heeft het vak dus zelf uit de bronnen en uit de Europese vakliteratuur moeten leren (net als zijn collega aan de Gentse Universiteit, Eg. I. Strubbe, die zelfs geen studies in de Geschiedenis had gedaan en het métier van rechtshistoricus is beginnen aanleren door schepenakten te kopiëren op het archief van zijn - en Ganshofs - geboortestad, Brugge). Onder de rechtshistorici van zijn eigen tijd preekt Ganshof vooral François Olivier-Martin en Heinrich Mitteis, wiens *Lehnrecht und Staatsgewalt* de belangrijkste catalysator is geweest voor zijn eigen werk over het leenstelsel.

Ganshof heeft de rechtsgeschiedenis niet alleen beoefend, hij heeft ze ook gedoceerd. De Instellingengeschiedenis behoorde tot zijn vroegste opdrachten, want reeds in 1923 werd hij, in de Gentse Faculteit der Letteren, met de colleges over De Instellingen der Middeleeuwen belast. In 1933 werd hem, naast andere cursussen, ook de Rechtsgeschiedenis toevertrouwd, die echter weldra door Eg.I. Strubbe werd overgenomen. Doch in 1955 werd Ganshof, als opvolger van de civilist A. Kluyskens († 1956), belast met de cursus Geschiedkundige Inleiding tot het Burgerlijk Recht, die hij in de Rechtsgeleerde Faculteit tot zijn emeritaat, in 1961, aan alle jura-studenten heeft gedoceerd. Het spreekt vanzelf dat zijn colleges in de mediëvistiek, in de Faculteit der Letteren, vaak juridische themata betroffen en dat verschillende doctorale en aggregaatsdissertaties, die onder zijn leiding tot stand kwamen, de rechtsgeschiedenis tot voorwerp hadden¹⁹. Zijn grote hoorcolleges voor historici, filologen en juristen waren indrukwekkend, zowel door de brede visie en het heldere exposé als de krachtige, gezaghebbende voordracht van de hoogleraar. Zijn seminars voor gevorderde mediëvisten waren aangepast aan hun klein aantal - vaak twee of drie - en de gecompliceerdheid van de gekozen themata (de *precaria*, het tolwezen, het Capitulaire van Aken van 809). Hier werden de belevingskracht van de professor, zijn scherpe intelligentie en buitengewoon geheugen gereveleerd, maar ook de grondigheid waarmee zijn colleges werden voorbereid en de hoge eisen die aan de studenten werden gesteld. Deze werden trouwens rijkelijk voor hun inspanningen beloond, want het was fascinerend het ontstaan van Ganshofs studies bij te wonen en ze als het ware uit de bronnen te zien oprijzen en daarbij zelfs een eigen creatieve inbreng te kunnen leveren. De lessen over de Instellingen van de Middeleeuwen en de Geschiedkundige Inleiding tot het Burgerlijk Recht hebben hun weerslag gekregen in door Ganshof zelf opgestelde en van rijke bibliografieën voorziene collegedictaten, doch niet in publikaties in boekvorm.

Naarmate nieuwe generaties de huidige vervangen zullen steeds meer mensen onze betroude leermeester, collega en vriend alleen kennen uit zijn publikaties en zullen zijn intense persoonlijkheid en zijn imposante gestalte steeds meer vervagen. Daarom is het goed hier zowel de mens als de geleerde te gedenken en te typeren. Ganshof, wiens vader advocaat en wiens grootvader langs vaders zijde handelaar was, werd te Brugge op 14 maart 1895 geboren. Hij studeerde aan het Koninklijk Atheneum van zijn vaderstad en de Rijksuniversiteit te Gent, waar hij het diploma van doctor in de Letteren en Wijsbegeerte behaalde in 1921 en dat van doctor in de Rechten in 1922, waarna hij zijn studiën volttooide te Parijs, aan de Faculté des Lettres, de Faculté de Droit, de Ecole des Chartes en de Ecole Pratique des Hautes Etudes. Na een korte ambtsperiode als advocaat te Brussel, werd hij te Gent in 1923 docent en in 1932 gewoon hoogleraar; in 1961 werd hij, zoals gezegd, tot het emeritaat toegelaten. Al die jaren waren boordevol gevuld met onderzoekingen, publikaties, colleges, gastcolleges, lezingen op internationale congressen en allerhande redactionele en administratieve taken. Ook als emeritus bleef Ganshof nog veelzijdig actief en het is slechts in zijn allerlaatste jaren dat zijn gewone levensvreugde en dynamisme hem geleidelijk zijn ontvallen, vooral wegens de tragische achteruitgang van zijn gezichtsvermogen.

Men kon in Ganshof een *persona publica* en ene *persona privata* onderscheiden. De eerste was die van de ietwat hiëratische professor en strenge examiner, die de studenten wel als een vaderfiguur, maar dan toch een bijbels gestrenge, tegemoet trad - dit lag helemaal in de 19e-eeuwse traditie van het grote prestige der toen nog weinig talrijke hoogleraren. De *persona privata* was die van de gezellige disgenoot, de vlotte *raconteur* op congressen en symposia, die, puttend uit zijn oeverloze schatkamer van anecdoten en herinneringen, zijn toehoorders boeide en amuseerde en door zijn warme persoonlijkheid charmeerde. Vooral de jongere toehoorders waren een en al oor wanneer hij vertelde over grote politieke gebeurtenissen, als bijv. de ondertekening van het Verdrag van Versailles, die hij in lang vervlogen dagen persoonlijk had meegemaakt, of over de eigenaardige geleerden die hij persoonlijk had gekend (of over wie hij, door mondelinge overlevering, ongepubliceerde anecdoten kende).

Het is vreemd en bedroevend te bedenken dat thans een einde is gekomen aan de eindeloze stroom brieven, vol suggesties, informatie en raadgevingen, die gedurende een halve eeuw vanuit het huis in de Brusselse Jordaensstraat naar alle delen van de wereld zijn vertrokken. Het geleerde opus van ons betreunde redactielid is zijn blijvend monument en een baken over de rechts-historici die, waar ook ter wereld, belangstelling hebben voor de instellingen en het recht van Europa in zijn formatieve, middeleeuwse periode.»

Nieuwe regeling van de schenking in Nederland

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend dat een regeling geeft van de overeenkomst van schenking. Het ontwerp maakt als Titel 3 van Boek (Bijzondere overeenkomsten) deel uit van de wetgeving over het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Het is de bedoeling dat de regeling van de schenking metertijd tegelijk met de Boeken 3 t/m 6 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek in werking treedt.

De nu voorgestelde regeling gaat terug op een voorontwerp van mr. K. Wiersma.

Op het ogenblik is — met uitzondering voor bepaalde giften van hand tot hand — voor de geldigheid van een schenking een notariële akte vereist. Het ontwerp stelt voor dat vereiste af te schaffen.

Als argument voor het vereiste van een notariële akte kan worden aangevoerd de bescherming van de schenker tegen overijling. Maar dan zou het vormvereiste ook nodig zijn bij andere overeenkomsten om niet. Bovendien heeft het vormvereiste er toe geleid dat in de praktijk herhaaldelijk een beroep wordt gedaan op het gemis van de akte om te ontkomen aan de gevolgen van volkomen gerechtvaardigde beloften die helemaal niet overijld waren.

Daartegenover is in het ontwerp een bepaling opgenomen die de schenker bijzondere bescherming verleent tegen misbruik van omstandigheden.

In het wetsontwerp is een regeling opgenomen voor de schenking bij dode. De strekking van een schenking bij dode is dat zij pas na het overlijden van de schenker wordt uitgevoerd. De in het ontwerp voorgestelde regeling houdt verband met het erfrecht in Boek 4 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. De bedoeling is te voorkomen dat de bevoordeling gaat ten koste van bijvoorbeeld de schuldeisers van de erflater.

Het wetsontwerp omschrijft de schenking als «de overeenkomst om niet, die er toe strekt dat de ene partij, de schenker, ten koste van eigen vermogen de andere partij, de begiftigde, verrijkt».

Iemand kan echter ten koste van eigen vermogen en «om niet» een ander ook verrijken zonder dat er sprake is van een overeenkomst zoals die vereist is voor een schenking in de hierboven beschreven zin. Men kan bijvoorbeeld andermans schuld betalen zonder dat dit met die ander is afgesproken. Of het geval dat in een overeenkomst een beding wordt opgenomen ten gunste van

een derde. Tussen degene die bedingt en de derde hoeft daarbij geen schenkingsovereenkomst te worden gesloten; en de overeenkomst tussen degene die bedingt en degene die belooft is op zichzelf ook geen schenkingsovereenkomst.

Op dergelijke andere giften zullen volgens de voorgestelde regeling de bepalingen over de schenkingsovereenkomst wel zoveel mogelijk van toepassing zijn.

De voorgestelde regeling bevat nog bijzondere bepalingen voor de navolgende gevallen:

- een handeling is slechts voor een deel een gift, maar de begiftigde wordt verplicht een zekere tegenprestatie te verrichten; bijvoorbeeld het geval van verkoop voor een prijs ver beneden de waarde;

- het gaat voor een deel om een gift, voor een ander deel om de voldoening aan een natuurlijke verbintenis (dringende verplichting van moraal en fatsoen waarvan de nakoming in rechte niet gevorderd kan worden; heeft men er echter vrijwillig aan voldaan, dan kan men niet terugvorderen omdat onverschuldigd betaald zou zijn);

- de schenker bepaalt dat hetgeen geschonken wordt, bijvoorbeeld in geval van zijn overlijden aan een ander ten deel valt of kan vallen, al dan niet voor een tegenprestatie (zogenaamde verblijvingsbeding);

- de gift bestaat in de aanwijzing van iemand als begunstigde bij een sommenverzekering (bijvoorbeeld een levensverzekering); het moet hier gaan om een gift; een sommenverzekering bijvoorbeeld ter voldoening aan een pensioen- of alimentatieverplichting valt er niet onder.

Hervormingsplannen afstammingsrecht in Nederland

Minister De Ruiter heeft een voorontwerp «Herziening van het afstammingsrecht» gepubliceerd.

Een van de belangrijkste punten uit dit voorontwerp van wet is het vervallen van het onderscheid tussen «wettig» en «onwettig» dat nu nog in het afstammingsrecht bestaat, al naar gelang kinderen uit gehuwde of ongehuwde ouders zijn geboren.

Een ander punt uit het voorontwerp is een regeling die in het geval dat de ouders niet met elkaar gehuwd zijn, voor hen gezamenlijk gezag over hun kind mogelijk maakt.

De bedoeling van de publikatie van het voorontwerp is meningsvorming in brede kring mogelijk te maken over de onderwerpen die in het voorontwerp aan de orde worden gesteld.

Opheffing van het onderscheid tussen wettig en onwettig, zoals dat nu nog in het afstammingsrecht bestaat, was al voorgesteld in «Jeugdbeschermingsrecht», het in 1971 verschenen rapport van de Commissie-Wiarda. Het voorstel ligt in dezelfde lijn als wetgeving die op dit punt in de zeventiger jaren tot stand kwam in landen als de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk en Zwitserland. Het past ook in het streven naar gelijkstelling van wettige en onwettige kinderen dat tot uiting komt in werkzaamheden van internationale organisaties als de Verenigde Naties en de Raad van Europa en in recente verdragen.

In de toelichting op het voorontwerp wordt ook gewezen op de voorstellen voor gelijkstelling van de erfrechtelijke positie van onwettige kinderen, die bij de Tweede Kamer in behandeling zijn.

Als de ouders van een kind niet zijn gehuwd en ook nooit met elkaar gehuwd zijn geweest, zal als regel de moeder voogdes en de vader toeziende voogd over het kind zijn. De toeziende voogd houdt echter geen gezag in.

Algemeen is gepleit voor de mogelijkheid dat ook deze ouders gezamenlijk het ouderlijk gezag over hun kind kunnen krijgen. Volgens de regeling die het voorontwerp bevat zal dit gezamenlijk gezag buiten het huwelijk kunnen ontstaan als de ouders van het kind het beiden wensen. Dat zal dan kunnen gebeuren doordat op gezamenlijk verzoek van de vader en moeder van het kind in het voogdijregister wordt aangetekend dat zij voornemens zijn het ouderlijk gezag gezamenlijk uit te oefenen.

Het voorontwerp stelt tevens in het algemeen voor dat het gezag dat ouders over hun kind uitoefenen, altijd «ouderlijk ge-

zag» zal zijn. Dit betekent dat «voogdij» van een ouder (de zogenaamde oudervoogdij, bijvoorbeeld na overlijden van de andere ouder) niet meer zal bestaan.

De toelichting op het voorontwerp gaat uitvoerig in op het rechtskarakter van de erkenning van een kind.

In andere landen heeft de erkenning het karakter van een waarheidshandeling: alleen de verwekker van een kind kan dat kind erkennen. Naar Nederlands recht is het een rechtshandeling die ook door een niet-verwekker kan worden verricht. Het gaat er dan om dat een man bereid is het vaderschap van een bepaald kind op zich te nemen. Hij hoeft niet de biologische vader te zijn. Door de erkenning wordt hij de vader van het kind in juridische zin; er wordt voor de wet een familierechtelijke betrekking tussen de man en het kind in het leven geroepen.

Ook het voorontwerp gaat uit van deze in het Nederlandse recht ingeburgerde gedachte dat de erkenning niet behoeft te berusten op biologisch vaderschap.

Het voorontwerp wil aan de gedachte die aan de erkenning ten grondslag ligt, uitdrukking geven door voortaan in de wet te spreken van: «aanvaarding van het vaderschap».

We doen opmerken dat in het Belgisch ontwerp van Elslande over afstamming en adoptie (15 februari 1978) Senaat, B.Z. 1978, nr. 305-1, het terminologisch onderscheid tussen wettige en onwettige kinderen opgeheven is, en dat het ontwerp voorstelt het gezag over buitenhuwelijkse kinderen te organiseren zoals voor huwelijkse (d.i. gezamenlijk gezag als ze samenwonen, zoniet gezag uitgeoefend door de ouder die de «materiële bewaring» heeft).

Wat de erkenning (door de vader) betreft blijven het Nederlands voorontwerp respectievelijk Belgisch ontwerp vasthouden aan het zeer verschillend rechtskarakter dat deze instelling in de twee landen traditioneel toegeschreven wordt. Vergelijking van en toenadering tussen de twee stelsels zouden voor beide landen vruchtbaar kunnen zijn.

BERICHTEN

Honderdste verjaardag van het Journal des Tribunaux

Het is meer dan honderd jaar geleden, dat het Journal des Tribunaux werd opgericht. Het eerste nummer verscheen immers op 15 december 1881.

Deze honderdste verjaardag wordt nu met een paar maanden vertraging wegens het overlijden van zijn hoofdredacteur, mr. Jean Dal, herdacht door de uitgave van een bijzonder nummer en door het houden van een academische zitting in het Paleis van Justitie te Brussel op 12 februari 1982 in aanwezigheid van de Koning. Mr. Marcel Grégoire zal een rede uitspreken over «Le rôle du droit dans la cité».

STUDIEDAG TE BRUSSEL OP 4 FEBRUARI 1982

De Vereniging voor de Studie van het Mededingingsrecht, Belgische groep van de Ligue Internationale contre la Concurrence déloyale, organiseert op 4 februari 1982 te Brussel een studiedag met als thema: «De doeltreffendheid van de beteugeling van inbreuken op de wetgeving inzake economisch machtsmisbruik, de handelspraktijken en de handelspolitiek.»

Deze studiedag vindt plaats in het «Huis van de Automobiël», Woluwedal 46, 1200 Brussel, met het volgende programma;

11.00 u. onthaal en inschrijving van de deelnemers.

11.30 u. Het economisch machtsmisbruik en de Raad voor economische geschillen. Een balans na bijna 20 jaar activiteit.

Toekomstperspectieven, door de heer J. L. Duplat, voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel.

13.00 u. Sandwich - lunch.

14.30 u. De beteugeling van de economische delicten, door de heer Steppe, substituut van de procureur des Konings te Brussel.

15.15 u. De dwangsom en haar toepassing, door de heer M. Storme, professor aan de R.U.G.

16.00 u. Debat.

17.00 u. Besluiten en synthese, door de heer P. De Vroede, professor aan de V.U.B. en voorzitter van de Vereniging voor de Studie van het Mededingingsrecht.

De deelnemingsprijs bedraagt voor leden Fr. 750,- en voor niet-leden Fr. 1.000,- (hierin begrepen de documentatie en de lunch), over te maken op rekening nr. 210-0077097-34 van de Vereniging voor de Studie van het Mededingingsrecht v.z.w.

Centrum voor Postuniversitair Avondonderwijs te Antwerpen Cyclus «Vrije Beroepen in Vennootschapsvorm»

Meer en meer beoefenaars van vrije beroepen voelen de noodzaak aan te gaan samenwerken met anderen. De motieven hiertoe kunnen veelvuldig zijn, zoals de specialisatie binnen het eigen beroep, de behoefte aan gespecialiseerde medewerkers, de noodzaak van kostbare investeringen.

Deze samenwerking kan verschillende vormen aannemen, gaande van de gewone kostenassociatie tot de maatschap van het burgerlijk recht of tot de eigenlijke professionele vennootschap in een van de vormen van het handelsrecht.

Ieder van deze vennootschapsvormen stelt specifieke juridische problemen, die uitvoerig aan bod zullen komen.

Naast die fundamentele problemen van privaatrechtelijke aard, brengen deze vennootschapsvormen ook implicaties mee op het vlak van het sociaal recht. Ook hieraan wordt uitvoerig aandacht besteed. Eveneens zal worden afgewogen welke de gevolgen zijn op fiscaal vlak.

Om de cyclus te besluiten zal een gastspreker zijn bevindingen meedelen vanuit zijn jarenlange ervaring als vennoot van een burgerlijke vennootschap.

Programma

Het aanwenden van vennootschapsvormen bij het uitoefenen van een vrij beroep, door dr. J. Steenbergen, buitengewoon docent aan de Rechtsfaculteit van de K.U.L.

Datum: woensdag 24 februari 1982

Sociaalrechtelijke aspecten — Toepassingen van schenkingsrecht en erfrecht, door dr. B. Dubois, notaris, docent aan de R.U.G.

Datum: woensdag 3 maart 1982

Fiscaalrechtelijke aspecten, door dhr. F. Lammens, adjunct-controleur van belastingen

Data: woensdag 10 maart 1982 en woensdag 17 maart 1982

De praktijk van de professionele vennootschap, door dr. P.E. Berger, bedrijfsrevisor, revisor erkend door de Bankcommissie, vennoot Berger, Block, Kirschen, Schellekens & Co.

Datum: woensdag 24 maart 1982.

Programmaleiding: dr. H. Goetschalckx, docent aan de Handelshogeschool, belastingconsulent.

Realia: alle vergaderingen beginnen om 19u.; deelnameprijs, documentatie inbegrepen: 5.000fr.

Plaats: Handelshogeschool, Korte Nieuwstraat 33, Antwerpen.

Inlichtingen en inschrijvingen: Centrum voor Postuniversitair Avondonderwijs, t.a.v. mej. S. De Landtsheer, Korte Nieuwstraat 33, 2000 Antwerpen, tel. 031/32.74.52 - 32.02.73.

Het inschrijvingsgeld mag gestort worden op rekening nr. 410-0249481-20 van het C.P.A. met vermelding van naam en programma.

ALAI-VVA-symposium te Amsterdam op 16-20 mei 1982
Kabeltelevisie: Auteurs- en mediarechtelijke aspecten

Tijdens het symposium dat door de Association Littéraire et Artistique Internationale te Parijs in samenwerking met de Vereniging voor Auteursrecht te Amsterdam wordt georganiseerd en dat plaats zal vinden in het gebouw van Elsevier-NDU aan de Jan van Galenstraat te Amsterdam zullen rapporteurs uit binnen- en buitenland in twee panels hun tevoren aan de deelnemers ter beschikking gestelde rapporten ter discussie stellen.

Leden van het panel op het gebied van het mediarecht (17 mei) zijn:

Prof. dr. J. Corbet (België), prof. dr. F. Kübler (Bondsrepubliek Duitsland), André Kérever (Frankrijk), prof. Mario Fabiani (Italië), prof. Teruo Doi (Japan), mr. Jeroen Arnolds (Nederland), B.A. Jennings (Verenigd Koninkrijk), Paul E. Mutino (Verenigde Staten), prof. mr. H. Cohen Jehoram (Nederland), algemeen rapporteur.

Leden van het panel op het gebied van het auteursrecht (18 en 19 mei) zijn:

Dr. Michel M. Walter (Oostenrijk), dr. Frank Gotzen (België), prof. dr. Eugen Ulmer (Bondsrepubliek Duitsland), dr. J.H. Spoor (Nederland), prof. Gunnar Karnell (Zweden), dr. Hermann J. Stern (Zwitserland), prof. W.R. Cornish (Verenigd Koninkrijk), David Ladd (Verenigde Staten), prof. mr. H. Cohen Jehoram (Nederland), algemeen rapporteur.

Deelname staat open aan leden van de Vereniging voor Auteursrecht. Voor het lidmaatschap wende men zich tot de secretaris, mr. Rob du Bois, Marius Bauerstraat 30, 1062 AR Amsterdam, bij wie ook nadere informatie over het symposium kan worden verkregen.

ERRATUM

Hoe worden testamentaire beschikkingen rechtsgeldig heropen?

In de noot van M. Puelinckx-Coene bij Rb. Hasselt, 25 mei 1981 (kol. 1153 van deze jaargang) staat in de tweede alinea, 21e regel: «Dit zijn geen limitatieve voorbeelden». Daarin moet het woord «geen» geschrapt worden, zodat de zin moet luiden: «Dit zijn limitatieve voorbeelden».

TIJDSCHRIFTEN

Belgisch tijdschrift voor internationaal recht, 1980
 nr. 2

J. Verhoeven, La notion d'«applicabilité directe» du droit international; M. Maresceau, De directe werking in het Europees

Gemeenschapsrecht; J. Velu, Les effets directs des instruments internationaux en matière de droits de l'homme; M. Bossuyt, The Direct Applicability of International Instruments on Human Rights (with special reference to Belgian and U.S. law); W.J. Ganshof van der Meersch, La règle d'application directe (conclusions); J.-B. Marie, La pratique de la Commission des droits de l'homme de l'O.N.U. en matière de violation des droits de l'homme; S. Peles-Bodson, L'accord de coopération entre la Communauté économique européenne et la République socialiste fédérative de Yougoslavie; M. Verwilghen en H. Van Houtte, Conflits d'autorité et de juridictions relatifs à la protection de la personne du mineur; J.A. Salmon en M. Vincineau, La pratique du pouvoir exécutif et le contrôle des chambres législatives en matière de droit international (1977-1978).

Jurisprudence de Liège, 1981

nr. 38, 21 november

P. Levaux, Noot bij Rb. Luik, 5 februari 1981 (een vordering tot afbraak van een gebouw dat met miskenning van een erf-dienstbaarheid *non aedificandi* werd opgericht, maakt geen rechtsmisbruik uit).

nr. 39, 28 november

G. De Leval, Saisie-arrêt des arriérés de pension alimentaire versés au c.c.p. d'un avocat (noot bij Beslagr. Luik, 6 mei 1981 en Beslagr. Verviers, 16 oktober 1981); R. Rasir, La saisie-arrêt entre les mains d'un avocat. La légalité de la circulaire de l'ordre national des avocats de Belgique (noot bij Beslagr. Luik, 6 mei 1981 en Beslagr. Verviers, 16 oktober 1981); G. De Leval, Au sujet de l'expulsion du saisi lors de la saisie — Exécution immobilière (noot bij Beslagr. Namen, 6 februari 1981, en Beslagr. Namen, 12 juni 1981).

Nederlands juristenblad, 1981

nr. 39, 7 november

D.W.P. Ruiter, De planologische kernbeslissing geregeld?; M.B.W. Biesheuvel en J.A. Peters, Rechten van gedetineerden: heeft de rechter een eigen cliënteel?; T.R. Hidma, Nog iets over de getuige-eed e.d.; S. Boas, Het vraagstuk van de multiple eed; B. Verhoeven (namens de beroepsgroep van juristen van Amnesty International), Vervolgde Juristen. De zaak Rowley Arenstein.

nr. 40, 14 november

H. Van Maarseveen, Denken over politiewetgeving; R. Fernhout, Het binnenlands vluchtalternatief en de vluchtelingendefinitie; B.J.J. Schwanebeck, Ja toga neen toga?; F.P.M. Willeme, Huurbescherming dwingt gemeenten tot ontruiming; B. Verhoeven (namens de beroepsgroep van juristen van Amnesty International), Vervolgde Juristen. De zaak Marta Arquello.

nr. 41, 21 november: G.E. Langemeijer, Bij de honderdste geboortedag van J.C. van Oven; W. Broomhaars en Th. M. Uniken Venema, De testamentaire voogdij. Enkele opmerkingen over dit rechtsinstituut in verband met enkele aanhangige en aangekondigde wetsontwerpen; B. Verhoeven (namens de beroepsgroep van juristen van Amnesty International), Vervolgde Juristen. De zaak Osip Lokshin.

nr. 42, 28 november

G.-R. De Groot, Er komt een nieuwe Wet op het Nederlander-schap. Een wetsvoorstel met tal van principiële vernieuwingen; P. Van der Burgh, De deelname van de NVU en de Centruumpartij aan de Tweede Kamerverkiezingen; H. Ankum, Rechtshistorisch De Smidt-colloquium in Leiden; B. Verhoeven (namens de beroepsgroep van juristen van Amnesty International), Vervolgde Juristen. De zaak Julio Rodolfo Lopez y Lopez.